ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«*Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε*».

Ἔτος 64ον. ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, 1928. Ἀριθ. 11

ΥΠΗΡΕΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλέσας αὐτοὺς εἶπεν, Ἐξεύρετε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτά καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτά, Οὕτως ὅμως δὲν θέλει εἶσθαι ἐν ὑμῖν. Ἀλλ' ὅστις θέλει νὰ ἦναι μέγας ἐν ὑμῖν, ἂς ἦναι ὑπηρέτης ὑμῶν, καὶ ὅστις θέλει νὰ ἦναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἂς ἦναι δοῦλος ὑμῶν».

(Ματθ. κ'. 25—27).

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξεως **δοῦλος** ἦτο **ἀνδράποδον**—σκλάβος, ὅπως λέγομεν κοινῶς— τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐλευθέρου—καὶ πράγματι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ δοῦλος ἦτο κτῆμα τοῦ κυρίου του, ἡ δὲ ἐξουσία τούτου ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ δούλου. Πόσον οἰκτρὰ ἦτο ἡ θέσις καὶ ἡ κατάστασις τοῦ δούλου πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, τὸ δὲ χείριστον, οὐ μόνον ὁ κοινὸς λαὸς καὶ οἱ περιωρισμένης ἀναπτύξεως ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι, ἐθεώρουν πρᾶγμα φυσικὸν καὶ δεδικαιολογημένον, τὸ νὰ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι δι' ἄλλους ἄνευ ἀμοιβῆς καὶ ἐν μέσῳ σκληροτάτων κακουχιῶν, ὅπως ἡ προνομιοῦχος τάξις τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν δύναται νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀναπτύσσηται. Γνωστὸν δὲ εἶναι τὸ περίφημον λόγιον τοῦ Πλάτωνος, ὅστις ηὐχαρίστει τὸ Θεῖον διὰ τρία πράγματα: Ὅτι ἦτο ἀνὴρ καὶ ὄχι γυνή. Αὐτόχθων Ἕλλην καὶ ὄχι βάρβαρος, Ἐλεύθερος καὶ ὄχι δοῦλος. Ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις Χριστιανοῖς ἐπεκράτησε τὸ ἔθιμον τῆς δουλείας—ὅπερ εὗρον καθιερωμένον ἀνέκαθεν—μαρτυρεῖ ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ἐπιείκειαν καὶ συγγνώμην ὑπὲρ τοῦ Ὀνησίμου, δούλου δραπετεύσαντος, ἀλλ' ἤδη ἐπιστρέφοντος πρὸς τὸν κύριόν του, συμφώνως πρὸς τὰς Χριστιανικὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἀποστόλου (Πρὸς Φιλήμονα 10—17).

Ἡ ἀντίληψις αὕτη τοῦ καθήκοντος τοῦ δούλου πρὸς τὸν κύριόν του, καὶ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν δοῦλον, ἥτις διέπει ὅλην τὴν Ἐπιστολήν, πολὺ ἀπέχει τοῦ πνεύματος τῶν ἐθνικῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Δὲν εἶναι δὲ ἐπινόησις τοῦ Παύλου, ἀλλὰ διετυπώθη τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς λέξεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ θέμα τοῦ παρόντος λόγου—«Ὅστις θέλει νὰ ἦναι πρῶτος...ἂς ἦναι δοῦλος ὑμῶν»—καὶ ἐφηρμόσθη ὑπ' Αὐτοῦ ἐμπράκτως, μετὰ τὸ Δεῖπνον, ὅτε ἐγερθεὶς καὶ λαβὼν ὕδωρ, ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν Του, εἰπών: «Ἐὰν ἐγώ, ὁ Κύριός σας, σᾶς ἔνιψα τοὺς πόδας, καὶ σεῖς χρεωστεῖτε νὰ νίπτητε τοὺς πόδας ἀλλήλων.»

Διὰ τῆς πράξεως ταύτης μετέβαλε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ***δοῦλος*** καὶ τὴν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ ***ὑπηρέτης***—τὸ δὲ ὑπηρετεῖν ὑπέδειξεν ὡς ἀντάξιον ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων ὄντων. Προσέτι, ὑπέδειξεν ὅτι διὰ νὰ ἦναί τις μέγας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ὑπηρετῇ—νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεὸν πρῶτον, καὶ ἔπειτα τοὺς ὁμοίους του—διότι ἡ φιλοπρωτία καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς δὲν ἔχουσι μέρος ἢ κλῆρον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ὁ λόγος οὗτος ἦτο σκληρὸς καὶ δυσβάστακτος διὰ τοὺς συγχρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς ἀκόμη σήμερον, μετὰ παρέλευσιν 19 αἰώνων, καθ' οὓς κηρύττεται ἡ θεμελιώδης αὕτη ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μέχρι βαθμοῦ τινος ἐφαρμόζεται. Ἐὰν δὲ ἐξετάσωμεν ποῖος ὁ λόγος, βλέπομεν ὅτι τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς ἀντιλήψεως, ἥτις γενικῶς μέχρι σήμερον ἐπικρατεῖ, περὶ τῆς θέσεως, τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων.

Πράγματι, ὅπως κρίνει ὁ κόσμος τὰ πράγματα, ἡ θέσις τοῦ ὑπηρέτου εἶναι ἀξιοθρήνητος καὶ οἰκτρά, μόνον δὲ ἐλλείψει ἄλλου μέσου βιοποριστικοῦ καταφεύγει τις εἰς αὐτό. Κατὰ τούτους ὁ ὑπηρέτης

1ον. ***Χάνει τὴν ἀνεξαρτησίαν του.*** Ἐργάζεται ὡς μηχανή, ὡς νευρόσπαστον, ἐκτελῶν διαταγάς, μὴ ἔχων γνώμην ἢ δικαίωμα γνώμης ἰδίας εἰς αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας καταναλίσκει τὸν χρόνον καὶ τὴν δύναμίν του. Καταγίνεται νυχθημερόν, ἀλλὰ δὲν δικαιοῦται νὰ ἐξετάζῃ τί κάμνει—τὸ καθῆκόν του εἶναι μόνον νὰ ἐκτελῇ—νὰ ὑπακούῃ, χωρὶς νὰ συζητῇ ἢ νὰ φέρῃ ἐνστάσεις. Οὕτω δὲ ἀποβάλλει πᾶν ἴχνος εἴτε ἀνεξαρτησίας διανοητικῆς, εἴτε δράσεως αὐτοβούλου—ἢ κάλλιον εἰπεῖν, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει.

2ον. ***Παραγνωρίζεται ὁ χαρακτὴρ καὶ τὰ αἰσθήματά του.*** Διότι οἱ κοσμικόφρονες κύριοι θεωροῦσιν ἐνοχλητικὸν τὸ νὰ ἔχωσι νὰ ψυχολογῶσι τοὺς ὑπηρέτας των—ἂν δηλ. ἦναι στενοχωρημένοι, ἢ λυπημένοι, ἢ δυσηρεστημένοι. Ὅ,τι ζητοῦν παρὰ τῶν ὑπηρετῶν των, εἶναι ἀπάθεια καὶ κάλλιστον ὑπηρέτην θεωροῦσιν ἐκεῖνον, ὅστις ἔμαθε νὰ μὴ προδίδῃ διὰ τῆς φυσιογνωμίας του τί σκέπτεται καὶ τί φρονεῖ, ἀλλ' ὡς ἀνδρείκελον ἄψυχον, περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ κατὰ γράμμα τὰς διαταγάς. Ἔτι πλέον, ζητοῦσι τοιαύτην συνταύτισιν ἐκ μέρους τοῦ ὑπηρέτου μὲ τὰς σκέψεις καὶ τὰς συνηθείας τοῦ κυρίου του, ὥστε νὰ προλαμβάνῃ καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις φαίνεται εἰς αὐτοὺς φυσική, διότι λησμονοῦν ὅτι οἱ ὑπηρέται εἶναι πλάσματα ὁμοιοπαθῆ μὲ τοὺς κυρίους των καὶ ὡς τοιοῦτοι ἔχουν ἀνάγκην συμπαθείας παρ' ἐκείνων.

3ον. ***Ὁ ὑπηρέτης ἐργάζεται χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸν προσήκοντα ἔπαινον, τιμὴν καὶ ἱκανοποίησιν*** διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του. Ἐὰν ἐκπληροῖ τὸ καθῆκόν του πιστῶς, τοῦτο θεωρεῖται ἁπλῶς χρέος του, ἐὰν δὲ ὑστερήσῃ ἢ ὑπολειφθῇ κατά τι, ἡ ἔλλειψις αὕτη τονίζεται καὶ ἐκμηδενίζει τὴν ἀξίαν ὅλης τῆς λοιπῆς ἀμέμπτου ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός του!

4ον. ***Στερεῖται τῶν ἀπολαύσεων τῆς ζωῆς.*** Αἱ διασκεδάσεις, αἱ χαραὶ τῶν κυρίων του εἶναι δι' αὐτὸν ἀφορμὴ μόχθων καὶ κόπων. Κοπιάζει, καὶ ἄλλος ἀπολαμβάνει τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Ὁ κύκλος τῆς ἐργασίας εἶναι ἀδιάσπαστος

καὶ δὲν ἔχει τέλος, συνεχίζεται δὲ πολλάκις καὶ διὰ τῆς νυκτός, εἰς βάρος τοῦ ὕπνου! Ὁποῖον ἀπελπιστικὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ὑπηρέτου, ἀπὸ κοσμικῆς ἀπόψεως!

Ἀλλὰ τὴν ἄποψιν ταύτην τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ὑπηρέτου ὁ Χριστὸς ἀντικατέστησε δι᾽ ἄλλης—ὑψηλοτέρας, εὐγενεστέρας, ἀνταξίας τῶν ἀπηλευθερωμένων διὰ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ ἀπὸ τῆς βαρείας δουλείας τοῦ Σατανᾶ! Καὶ οὕτως ἔχομεν τὰ γνωρίσματα τοῦ ***Χριστιανοῦ ὑπηρέτου,*** ὅστις θεωρεῖ ἑαυτὸν πρωτίστως ***δοῦλον τοῦ Χριστοῦ,*** καὶ ὡς ἐκ τούτου δεσμευμένον διὰ τοῦ ***νόμου τῆς ἀγάπης,*** εἰς υἱϊκὴν ὑπακοὴν καὶ πιστότητα.

Γνωρίσματα ὑπηρεσίας.

Εἰς αὐτὸν ἡ ὑπακοὴ εἶναι ***πρόθυμος, λογική***—βλέπει ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ὅτι ὅλη ἡ συνεργασία τῶν ἀνθρώπων, εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς οἰκογενειακὰς καὶ πολιτειακάς των σχέσεις, ***ἔχει ὡς κρηπῖδα τὴν ὑπακοήν.*** Παρατηρῶν δὲ προσεκτικῶς βλέπει ὅτι διὰ νὰ θεωρῆταί τις ἱκανὸς νὰ διοικῇ καὶ νὰ διατάττῃ ἄλλους, ἀπαιτεῖται πρῶτον νὰ διέλθῃ στάδιον ὑπακοῆς, ὡς δόκιμος, ὡς μαθητευόμενος, ὡς στρατιώτης, ὡς ὑπάλληλος· δὲν γίνεται ἄξιος νὰ ὑπακούεται ἐὰν πρῶτον δὲν ἔμαθε νὰ ὑπακούῃ. Ὑφίσταται λοιπὸν ἡ ὑπακοή, ὑπὸ τὴν Χριστιανικὴν ἔποψιν τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι ***ὑπακοὴ λογικὴ καὶ πρόθυμος,*** ἀντὶ ὑπακοῆς φόβου καὶ δουλείας.

Τὸ δεύτερον γνώρισμα τοῦ ἀληθοῦς ὑπηρέτου εἶναι ἡ ***ἱκανότης***· ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἐργάζεταί τις ὁλοψύχως εἶναι τὸ ποιὸν τῆς ἐργασίας, καὶ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην βλέποντες οἱ κύριοι θὰ πεισθῶσιν ὅτι ἔχουν ἐνώπιόν των πραγματικοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κυρίου, ὅστις εἶπεν, «ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν γνώσεσθε αὐτούς».

Ἄλλο γνώρισμα εἶναι ἡ ***νοημοσύνη.*** Ὁ ὑπηρέτης, ὅστις περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ διαταγὰς—χωρὶς νὰ προνοῇ καὶ νὰ σκέπτηται πῶς νὰ προλαμβάνῃ τὰς διαταγὰς—εἶναι ἄχθος εἰς τὸν κύριόν του. Ἀλλὰ καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον βλέπομεν ὅτι γενικῶς ἐκεῖνοι χαίρουσι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὔνοιαν τῶν προϊσταμένων των, οἵτινες μεταχειρίζονται τὰς διανοητικάς των δυνάμεις πρὸς ὄφελος τῆς ἐργασίας αὐτῶν. Οὗτοι εἶναι οἱ προαγόμενοι ταχέως, διότι εἶναι πολύτιμοι εἰς τὸ ἔργον τῶν κυρίων των, καὶ οἱ τοιοῦτοι συντελοῦν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κόσμου.

Ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων γνωρισμάτων τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτου εἶναι ἡ ***ἀφοσίωσις***—δηλαδὴ ἡ προθυμία εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ τις περισσότερον παρ᾽ ὅ,τι ἀπαιτεῖται παρ᾽ αὐτοῦ. Πολλάκις οἱ κύριοι, βλέποντες τὴν ἀφοσίωσιν τῶν ὑπηρετούντων αὐτούς, τοὺς ἀνταμείβουν καὶ αὐτοὶ διὰ ὁμοίας ἀφοσιώσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου τοιαύτη ἀμοιβὴ λείπει, ἡ ἀφοσίωσις φέρει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβήν της—τὸν ***ἔπαινον τῆς συνειδήσεως***—τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ὅτι πράττει τις τοῦτο διὰ τὸν Κύριον καὶ οὐχὶ ὡς ὀφθαλμοδουλείαν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀφοσίωσις ἔχει τὸν μισθὸν

αὐτῆς. «Τοῦ λοιποῦ δὲν σᾶς ὀνομάζω πλέον δούλους», εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, «ἀλλὰ φίλους».

Ἀλλ' ἡ κλεὶς ὅλων τῶν γνωρισμάτων τούτων τῆς ἀληθοῦς καὶ πιστῆς ὑπηρεσίας, εἶναι ***τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφοσύνης.*** Λέγοντες δὲ ἀδελφοσύνην δὲν ἐννοοῦμεν ἰσότητα, διότι τοῦτο εἶναι χίμαιρα, μὴ ὑπάρχουσα ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ὡς δὲ ἐκ τῆς φυσικῆς ἀνισότητος τοῦ χαρακτῆρος προκύπτει καὶ ἡ ἀνισότης ἐν τῷ βίῳ.

Ἀλλ' ἡ ἀδελφοσύνη φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον ἐπὶ τῇ βάσει ὑψηλοτέρου νόμου—τοῦ τῆς Ἀγάπης—καὶ γενικωτέρας ἀρχῆς—τῆς Ὑπηρεσιας— διότι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πᾶς ἄνθρωπος ὑπηρετεῖ, καὶ ὑπηρετεῖται, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ πτωχοτάτου ὑπηκόου. Ἔμβλημα τοῦ οἰκοσήμου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἡ λέξις «ὑπηρετῶ», μνημονεύουσα τὴν αἰχμαλωσίαν ἑνὸς τῶν προγόνων αὐτῆς, τοῦ ἱπποτικοῦ καὶ μεγαθύμου «Μέλανος Πρίγκηπος». Ἀλλὰ διατί νὰ μὴ ἀναβλέπωμεν ὑψηλότερον, πρὸς Αὐτὸν τὸν Κύριον καὶ Ποιητὴν τῶν ὅλων, κατερχόμενον εἰς τὴν γῆν ἡμῶν, ἵνα ὑπηρετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, διερχόμενον δὲ τὸν ἐπίγειόν του βίον ὑπηρετοῦντα καὶ δουλεύοντα εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν Του;

Ὁ Χριστὸς ἐξηυγένισε τὴν ἐργασίαν, ἀνύψωσε τὴν ὑπηρεσίαν· καὶ ὁ θέλων νὰ ἦναι μαθητής Του πρέπει νὰ φανῇ τοιοῦτος, γινόμενος ὑπηρέτης τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Ἐν τῇ Χριστιανικῇ θρησκείᾳ ὑπηρέται καὶ κύριοι ἵστανται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου πάντων—μὲ ὑποχρεώσεις καὶ εὐθύνας, τὰς ὁποίας Αὐτὸς ὁρίζει εἰς ἕκαστον, καὶ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ δεχώμεθα ὡς ἀπὸ τῆς χειρὸς Αὐτοῦ. Ἄς ὑπηρετῶμεν λοιπόν τοὺς κυρίους ἡμῶν, τοὺς προϊσταμένους ἡμῶν, ὅπως ὁ Σαμουήλ, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφὴ ὅτι «ὑπηρέτει εἰς τὸν Θεὸν ἐνώπιον τοῦ Ἡλί». Ὡς ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς (γ' 23): «Πᾶν ὅ,τι ἂν πράττητε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς εἰς τὸν Κύριον καὶ οὐχὶ εἰς ἀνθρώπους, ἐξεύροντες ὅτι ἀπὸ τοῦ Κυρίου θέλετε λάβει τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, διότι εἰς τὸν Κύριον Χριστὸν δουλεύετε.»

(Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη).

ΜΑΘΗΤΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΙΝΟΣ

«Ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν».
(Ἰωάν. ς'. 66).

Τὸ νὰ ἦναί τις ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ μέχρις ἑνὸς σημείου μόνον, δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄγνωστον τὴν σήμερον. Τὸ τοιοῦτο (δηλ. τὸ ἀκολουθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ μέχρι τινὸς καὶ οὐχὶ πέραν ὡρισμένου σημείου) καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἴδομεν καὶ ἐγνωρίσαμεν, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ᾐσθάνθη-

μεν. Καὶ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὑποκρισίαν. Οἱ μαθηταί, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἀνωτέρω ὁ Εὐαγγελιστής, δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν ὑποκριταί. Ἐφ᾽ ὅσον διετέλεσαν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν εἰλικρινεῖς. Ἦσαν ἀσταθεῖς καὶ μικρόψυχοι, ὄχι ὅμως ὑποκριταί. Εἶδον ὅτι τὸ ἀκολουθεῖν τὸν Χριστὸν ἐσήμαινε πολὺ σοβαρώτερα πράγματα ἀφ᾽ ὅ,τι ἐνόμιζον, ὅταν τὸ πρῶτον τὸν ἠκολούθησαν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν, ὅταν ἐτέθη ἐνώπιόν των τὸ ζήτημα, ἂν θὰ ἐμμείνωσιν ὡς μαθηταὶ Αὐτοῦ μέχρι τέλους ἢ ὄχι, δὲν ἔσχον τὸ ἀναγκαῖον θάρρος καὶ τὴν σταθερότητα, καὶ διὰ τοῦτο ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ δὲν περιεπάτουν πλέον μετ᾽ Αὐτοῦ.

Παρατηρήσατε, λοιπόν, τὰ τρία ταῦτα στάδια τῆς σχέσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πρὸς τὸν Χριστόν. Πρῶτον, ὁ Χριστὸς τοὺς εἵλκυσε καὶ ἐγένοντο μαθηταί Του. Δεύτερον, τοὺς ἐξέπληξε διὰ διδασκαλιῶν καὶ δηλώσεων, ἃς δὲν ἐπερίμενον. Τρίτον, τοὺς ἐψύχρανεν· ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς ἀποστολῆς Του τοὺς ἀπεγοήτευσε καὶ Τὸν ἐγκατέλιπον. Ἂς ἴδωμεν μήπως καὶ εἰς τὰς ἰδικάς μας σχέσεις πρὸς τὸν Χριστὸν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὰ τρία ταῦτα στάδια.

Καὶ πρῶτον, ὅπως ὁ Χριστὸς ***εἵλκυσεν*** ἐκείνους, εἵλκυσε καὶ ἡμᾶς, ἑλκύει πλῆθος πολὺ ἀνθρώπων. Πόσον ἑλκυστικὸν τὸ Εὐαγγέλιον Αὐτοῦ πρὸς τοὺς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου! Φέρει τόσον πλουσίας ἐπαγγελίας καὶ εὐλογίας, ἀνοίγει τόσον εὐρεῖς καὶ ὡραίους ὁρίζοντας εἰς τὴν βεβαρυμένην ψυχήν —πῶς δύναται νὰ διστάσῃ ἡ ψυχὴ αὕτη νὰ δεχθῇ Αὐτὸν καὶ νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ; Ἐκτὸς τούτου, πόσην ἠθικὴν ὡραιότητα καὶ μεγαλωσύνην ἀποπνέει τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ! Πόσον ἔξοχα ἠθικῶς τὰ παραγγέλματά Του! Πῶς νὰ μὴ ἑλκύσῃ τὸν θαυμασμόν, τὸ σέβας, τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην παντὸς σοβαροῦ ἀνθρώπου; Πόσον ἐνθαρρυντικὸς διὰ πάντα ἄνθρωπον ὁ βίος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ δοκιμάσαντος πάσας τὰς θλίψεις, τὰς κακουχίας, τοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ νικήσαντος καὶ αὐτὸν τὸν ὑπέρτατον ἐχθρόν, τὸν θάνατον! Ποῖος ἄλλος διδάσκαλος ἢ φιλόσοφος ἔζησεν, ἔδρασεν, ὑπέφερεν, ὡμίλησεν ὡς ὁ Ναζωραῖος Ἰησοῦς; Ποῖος ἄλλος φωτίζει καὶ ἀνακουφίζει τὴν ἐπίγειον ζωὴν καὶ παρασκευάζει τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν θάνατον, ὡς Αὐτός; Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἑλκύει καὶ ἡμᾶς, ὅπως εἵλκυσε τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, ὅπως θὰ ἑλκύῃ τὴν ἀνθρωπότητα μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Δεύτερον, ὁ Χριστὸς ***ἐξέπληξε*** τοὺς μαθητὰς ἐκείνους. Τοῖς ἐξήγησε τὴν ἀληθῆ Αὐτοῦ ἰδιότητα καὶ ἀποστολὴν ἐπὶ τῆς γῆς: «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τοῦ κόσμου». Καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν ἀκούσαντες εἶπον: «Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος!» Ἄλλος Χριστὸς τοὺς εἶχεν ἑλκύσει καὶ ἄλλος ἐφανεροῦτο ἤδη ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν των. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς πολλὰς ψυχὰς τὴν σήμερον καὶ ἐν παντὶ αἰῶνι. Ὄπισθεν τῆς ὡραιότητος τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις μᾶς εἶχεν ἑλκύσει, ἀρχίζομεν νὰ βλέπωμεν βαθυτέρας ἐννοίας, βαρύτερα καθήκοντα, σοβαρωτέρας ὑποχρεώσεις. Ἀρχίζομεν νὰ ἀντιλαμβανώμεθα ὅτι ὁ Χριστὸς δίδει μέν, ἀλλὰ καὶ ζητεῖ· εὐλογεῖ καὶ εὐχαριστεῖ καὶ ἀνακουφίζει τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ ἔχει

ἀξιώσεις ἐπ' αὐτῆς. Ὅτι ἀπὸ πάντα μαθητὴν Αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ὑπακοήν, θυσίαν, αὐταπάρνησιν, σταυρόν.

Καὶ ἡ στιγμὴ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι πάντοτε στιγμὴ κρίσιμος, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ τίθεται πρὸ τῆς ἀνάγκης νὰ κάμη ὁριστικὴν ἐκλογήν, νὰ λάβῃ τελικὴν ἀπόφασιν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἡ ψυχὴ ἤκουεν, ἐτέρπετο, παρηγορεῖτο, ἐνεθαρρύνετο, ἀνεκουφίζετο, ἐχαροποιεῖτο ἐκ τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωτῆρος.

Τώρα ἀρχίζει στάδιον δράσεως, ἀγῶνος, πάλης κατὰ τοῦ κόσμου, θυσίας τῶν πάντων διὰ τὸν Χριστόν, θλίψεων, στερήσεων καὶ θανάτου ἀκόμη, διὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ στιγμὴ ἐκείνη εἶναι στιγμὴ τῆς ὑπερτάτης ἀποφάσεως—ἂν θὰ ἐμμείνωμεν ὡς μαθηταὶ τοῦ Διδασκάλου ἡμῶν, ἢ ἄν, μὴ εὑρίσκοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸν ἀπαιτούμενον ἡρωϊσμὸν καὶ καρτερίαν, θὰ παραιτηθῶμεν τῆς περαιτέρω μαθητείας.

Τρίτον, ὅπως εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκείνους ἦλθεν ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἀποθάρρυνσις, ἐστράφησαν δὲ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ δὲν περιεπάτουν πλέον μετ' Αὐτοῦ, οὕτω καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἑλκυσθέντα πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀντιληφθέντα κατόπιν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ παριπατεῖν μετ' Αὐτοῦ, τίθεται τὸ δίλημμα, καὶ πολλάκις, φεῦ! ὑπερισχύει ἡ ἀποθάρρυνσις καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐγκαταλείπει τὸν Διδάσκαλον καὶ Ἀρχηγόν, καὶ στρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω, διότι δειλιᾷ ἀπέναντι τῶν μεγάλων ἠθικῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀληθοῦς Χριστιανικῆς πίστεως. «Σκληρὸς ὁ λόγος!» Πῶς δύναται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὁ ζῶν ἐν τῇ «πεπολιτισμένῃ» σημερινῇ κοινωνίᾳ, νὰ ἀκολουθήσῃ ἀπαρεγκλίτως ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Σωτῆρος καὶ Διδασκάλου;

Ὡραῖον τὸ παράδειγμα τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἡ αὐτοθυσία, ἡ φιλαλήθεια, ἡ ὑπομονή του, ὁ θάνατός του διὰ νὰ σώσῃ ἄλλους. Ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ μιμηθῶ ἐγὼ τὸ παράδειγμα ἐκεῖνο, ἀρχίζω νὰ εὑρίσκω ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὸν σημερινὸν βίον καὶ ὑπὸ τὰς σημερινὰς κοινωνικάς μας συνθήκας. Νὰ ἦμαι ἕτοιμος νὰ θυσιάσω οἰκογένειαν, περιουσίαν, ὑπόληψιν καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μου, ἐὰν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας του; Νὰ προτιμήσω τὴν ὑλικήν μου ζημίαν μᾶλλον παρὰ νὰ ψευσθῶ ἢ νὰ ἀδικήσω ἢ νὰ παραβιάσω τὴν συνείδησίν μου; «Σκληρὸς ὁ λόγος! αὐτὰ δὲν ἔχουσιν ἐφαρμογὴν πλέον εἰς τὸν αἰῶνά μας καὶ δὲν δύναται νὰ ζήσῃ τις ἐφαρμόζων τοιαύτας ἀρχάς!» Πόσοι καὶ πόσοι δὲν στρέφονται πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅταν ἀντικρύσουν τὸ δίλημμα τοῦτο! Ἐξωτερικῶς ἴσως δὲν τὸ δεικνύουν, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἔχουν ἐγκαταλείψει τὸν Διδάσκαλον. Ἐξωτερικῶς ἴσως ἐξακολουθοῦν νὰ ἐκτελοῦν πάντα τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα, ἀλλ' εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας των δὲν περιπατοῦν καὶ δὲν ἐπικοινωνοῦν πλέον μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἴσως τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην τοῦ Διδασκάλου του μηδ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ τὴν ἀντιλαμβάνεται καθαρῶς. Ἴσως νὰ νομίζῃ ὅτι πράγματι ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐταπατᾶται οὕτω πως, διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐξωτερικῶν του θρησκευτικῶν καθηκόντων. Ἴσως καὶ νὰ συγκινῆται ἀκούων ἓν ὡραῖον κήρυγμα ἢ μίαν ἀνάγνωσιν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς. Ἀλλ' ἡ ἐνδόμυχος ἐγκατάλειψις τοῦ Διδασκάλου δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον πραγματική.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωμεν τὴν καρδίαν καὶ τὴν συνείδησιν ἡμῶν μετὰ προσοχῆς καθ' ἡμέραν. «Ἑαυτοὺς δοκιμάζετε ἐὰν ἦσθε ἐν τῇ πίστει», λέγει ὁ Ἀπόστολος. Εἰς τὴν ἠθικὴν ὁμίχλην, ἥτις πολλαχῶς μᾶς περιβάλλει ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ, εἶναι τόσον εὔκολον νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, ἣν διεχάραξεν ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ὀπαδοὺς Αὐτοῦ, ὥστε χρειάζεται μεγίστη καὶ ἄγρυπνος προσοχή. Μικρά τις ὑποχώρησις εἰς τὰς ἀρχάς μας ἀπέναντι τῶν ἀξιώσεων, τῶν συνηθειῶν καὶ τῶν προλήψεων τοῦ κόσμου, μικρός τις συμβιβασμὸς μὲ τὰ ἁμαρτωλὰ καὶ κοσμικὰ ἰδεώδη τῶν περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπων ἴσως νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι πρᾶγμα ἀσήμαντον. Ἀλλ' εἶναι ὅπως ἡ μικρὰ παρέκκλισις τοῦ πηδαλιούχου, ὅστις δὲν ἀκολουθεῖ πιστῶς καὶ ἀγρύπνως τὴν πυξίδα του· ἡ ἐλαχίστη παρέκκλισις φέρει μετά τινας ὥρας τὸ σκάφος πολὺ μακρὰν τῆς πορείας, ἣν προὐτίθετο νὰ ἀκολουθήσῃ, καὶ αἴφνης ἀνακαλύπτει ὁ ναυτίλος ὅτι ἡ θέσις του εἶναι πολὺ ἀλλοία ἐκείνης, ἣν ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει. Καὶ αἴφνης εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν βράχων καὶ καταποντίζεται ναυαγὸς οἰκτρός! Μήπως παρόμοια ναυάγια ἠθικὰ δὲν βλέπομεν περὶ ἡμᾶς καθ' ἑκάστην; Ποσάκις δὲν εἴδομεν ἀνθρώπους, οὓς ὁλόκληρος ἡ κοινωνία ἐσέβετο καὶ ἐξετίμα ὡς πρότυπα τῆς αὐστηροτάτης ἠθικῆς καὶ ἀκεραιότητος, αἴφνης ἀποκαλυπτομένους ὡς καταχραστὰς ἢ ἀδίκους ἢ ἀνηθίκους! Ἆρά γε ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐγένοντο τοιοῦτοι; ὑπῆρξαν ἆρά γε ἐξ ἀρχῆς ὑποκριταί, φενακίζοντες τὴν κοινωνίαν; Βεβαίως ὄχι. Σχεδὸν πάντοτε ἀληθεύει εἰς τὰ τοιαῦτα παραδείγματα, ὅτι κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ὑπῆρξαν πράγματι ἠθικοὶ καὶ ἀκέραιοι, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐλοξοδρόμησαν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς πότε εἰς τοῦτο, πότε εἰς τὸ ἄλλο μικροζήτημα, ὑπείκοντες εἰς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας ἢ προλήψεις, ἕωσοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἐντελῶς τῶν ἠθικῶν αὐτῶν ἀρχῶν, τὸ δὲ τέλος αὐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἄλλο ἢ ἠθικὸν ναυάγιον. Εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τὰ ναυάγια ταῦτα εἶναι ἔτι συχνότερα, ἂν καὶ μᾶλλον δυσδιάκριτα εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθόσον πρόκειται περὶ τῶν μυχιαιτάτων σχέσεων τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῆς.

Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον χρειάζεται μεγαλητέρα προσοχὴ ἐκ μέρους τοῦ Χριστιανοῦ, μήπως ἀσυνειδήτως καὶ βαθμηδὸν ἀπολέσῃ τὴν στενὴν καὶ ζωντανὴν ἐκείνην προσήλωσιν εἰς τὰ Χριστιανικὰ ἰδεώδη, εἰς τὴν καθ' ἡμέραν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις μόνη χαρακτηρίζει τὸν πιστὸν ὀπαδὸν τοῦ Ἰησοῦ. Οὐδὲν εὐκολώτερον τῆς βαθμιαίας χαλαρώσεως τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς—τῆς παραμελήσεως ἢ συντομεύσεως τῆς ὥρας τῆς προσευχῆς καὶ μελέτης τοῦ Θείου Λόγου, τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τὰς μικρᾶς ἀπαιτήσεις τοῦ κοσμικοῦ βίου καὶ πρὸς τὰς διεστραμμένας ἰδέας τῶν πολλῶν.

Ὁ Χριστὸς εἰς ἕκαστον ἡμῶν ἀποτείνει τὴν ἐρώτησιν, ἣν καὶ τότε πρὸς τοὺς πιστοὺς μαθητάς Του ἀπέτεινεν, ὅταν οἱ λοιποὶ τὸν ἐγκατέλιπον: «Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;» Ἂς ἀποκριθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ὁ Σίμων Πέτρος: «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις!» Καὶ ἂς συνταυτιζώμεθα καθ' ἡμέραν στενώτερον πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ Διδάσκαλον ἡμῶν, ἔχοντες Αὐτοῦ τὸν βίον καὶ τὸ παράδειγμα ὡς ὑπογραμμὸν τοῦ βίου ἡμῶν καὶ αἴροντες, ὡς Ἐκεῖνος, καθ' ἡμέραν τὸν σταυρὸν ἡμῶν!

ΤΑ ΤΡΙΑ Σ
ΣΗΜΕΙΟΝ, ΣΟΦΙΑ, ΣΤΑΥΡΟΣ

«Ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ οἱ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον».

(Α'. Κορινθ. α'. 22—28).

Εἰς τὴν προκειμένην περικοπὴν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ἐκθέτει ὁλόκληρον τὸ σχέδιον τοῦ κηρύγματός του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸν καὶ πρὸς τὸ Ἐθνικὸν θρησκευτικὸν σύστημα, τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ κέντρον, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, εἶναι **ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.** Αὐτὸ εἶναι τὸ Εὐαγγέλιόν του. Ἐλέχθη περὶ τοῦ Ἀποστόλου ὅτι ἡ ἀποτυχία του ἐν Ἀθήναις τὸν ὡδήγησε ν' ἀλλάξῃ ἐν Κορίνθῳ τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ κεντρικόν του θέμα. Φρονῶ ὅτι οὐδὲν τοιοῦτο συνέβη. Ὁ Παῦλος ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν Ἀθήναις ἀντίκρυσε τὸν Ἐθνισμὸν ἐπὶ τοῦ Ἐθνικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτὸν τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν.

Ἀνέφερον τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ Ἐθνικοῦ συστήματος ἀφ' ἑτέρου. Τί ἕκαστον τούτων ἀντεπροσώπευεν, ἂν καὶ ἦναι πολὺ γνωστὰ καὶ πολὺ κοινὰ ζητήματα, ἐν τούτοις θὰ ἐξετάσωμεν λίαν συντόμως, διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου καὶ τοῦ κηρύγματος παντὸς Χριστιανοῦ ἐν τῇ σημερινῇ ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου δράσει. Τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι πράγματι **δύναμις,** ἀλλὰ δύναμις **ἠθική**— δύναμις ζωτικὴ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Πᾶσα δύναμις ἔχει ἀξίαν καὶ ἐκδηλοῦται ἐν τῇ χρησιμοποιήσει της. Ἄς λάβωμεν π. χ. τὸν ἠλεκτρισμόν, ὅστις ἦτο δύναμις πρὸ χιλιετηρίδων ὁλοκλήρων, ἀλλὰ δύναμις λανθάνουσα, κεκρυμμένη, ἄγνωστος. Ὅταν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἀφανείας εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τότε παρήχθη ὁ τηλέγραφος, τὸ τηλέφωνον, τὸ ραδιόφωνον, ὁ ἀσύρματος, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι γνωσταὶ ἐφευρέσεις. Οὕτω καὶ τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι «δύναμις πρὸς σωτηρίαν εἰς πάντα τὸν πιστεύοντα», ἀλλὰ πρέπει ἡ δύναμις αὐτὴ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀτομικῆς ζωῆς ἑκάστου Χριστιανοῦ, ἑκάστου ἀνθρώπου. Ὅταν γίνεται τοῦτο καὶ μόνον τότε, ἔχομεν τοὺς μάρτυρας, τοὺς ὁμολογητάς, τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπερόχου εὐσεβείας, τοὺς ἀνθρώπους τῆς πίστεως, τῆς περιθάλψεως, τῆς θυσίας, τῆς αὐταπαρνήσεως. Λέγοντες δὲ Εὐαγγέλιον, δὲν ἐννοοῦμεν ἄλλο τί εἰμὴ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα:

Α') Τὸ Σημεῖον. «Σημεῖον» καὶ «θαῦμα» εἶναι δύο λέξεις συνώνυμοι ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ, ὑπὸ τὴν συνωνυμίαν δὲ ταύτην χρησιμοποιοῦνται πλειστάκις. «Οἱ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσιν». Οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν συνειθισμένοι μὲ τοιαύτας ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία των καὶ ἡ ζωή των ἦσαν συνυφασμένα μὲ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ θαύματα.

Ἡ πρόσκλησις τοῦ Ἀβραὰμ καὶ αἱ ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας οὗτος ἔλαβε

παρὰ τοῦ Ἰεχωβᾶ—ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακὼβ—ἡ ἔξοδος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐξ Αἰγύπτου—ἡ διελευσίς του διὰ τῆς ἐρήμου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης—ἡ ἐγκατάστασίς του εἰς τὴν Παλαιστίνην—μὲ μίαν λέξιν ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ τούτου ἦτο στενῶς συνδεδεμένη μὲ σημεῖα καὶ παντοειδῆ θαύματα. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀπὸ πάντα ἐρχόμενον νὰ τοὺς ἀναγγείλῃ τι, τὸ πρῶτον ὅπερ ἀπῄτουν ἦτο ἓν «σημεῖον». Δι' ὃ ὅταν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν σημεῖον κατὰ τὴν συνήθειάν των, ἤκουσαν τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἀποστροφήν: «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον δὲν θέλει δοθῇ εἰς αὐτήν, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου».

Διατὶ ἐζήτουν τὰ σημεῖα; Ἀφ' ἑνός μὲν διὰ νὰ δοκιμάσουν τὴν γνησιότητα τοῦ ἐρχομένου νὰ κηρύξῃ πρὸς αὐτοὺς—ἀπαίτησις ὅμως, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ τὴν γνησιότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ προφήτου ἢ κήρυκος. Διότι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι πολλοὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται θὰ ἐμφανισθοῦν, μὲ σημεῖα καὶ θαύματα ἐνεργούμενα ἐν τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους Αὐτὸς οὐδὲ κἂν θὰ γνωρίζῃ—ἄρα τὰ σημεῖα δὲν ἦσαν ἀπόδειξις ἀσφαλής.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν ἀποκλείεται τὸ ὅτι ἤθελον διὰ τῶν σημείων καὶ τῶν θαυμάτων νὰ πιστεύσουν περισσότερον εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἦτο βέβαιον. Διότι λαός, τοῦ ὁποίου ἡ μακραίων ἱστορία ἦτο συνυφασμένη μὲ τόσα θαύματα καὶ σημεῖα, ἐὰν μέχρι τοῦδε δὲν κατώρθωσε νὰ πεισθῇ ὅπως προσκοληθῇ εἰς τὸν Ἰεχωβᾶ, δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ πεισθῇ δι' ἑνὸς νεωτέρου σημείου. Πεποίθησις στηριζομένη ἐπὶ τοιούτων ἐξωτερικῶν ἀποδείξεων δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν ἀξίαν. Ἐνθυμεῖσθε τί εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν πρὸς τὸν Θωμᾶν: «Ἐπειδὴ μὲ εἶδες, Θωμᾶ, ἐπίστευσας; Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».

Β') Ἡ σοφία. «Οἱ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν». Εἶναι ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια ὅτι ὁ Ἐθνικὸς κόσμος, ἀντιπροσωπευόμενος κυρίως ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐμεγαλούργησεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς διανοητικῆς δράσεως, ἐπιδοθεὶς πρὸ πάντων εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

Τὰ ἔργα τῆς διανοίας τῆς Ἑλληνικῆς παρέμειναν καὶ θὰ παραμένουν ἀπαράμιλλα ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. Ἐν τούτοις ποία ὑπῆρξεν ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων; Πᾶς τις λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ ἔργα ταῦτα τῆς τέχνης καὶ τῆς διανοίας, θὰ ἐνόμιζεν ὅτι λαὸς τοσοῦτον προηγμένος θὰ ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ εἰς στενοτέραν ἐπαφὴν μὲ τὰ θεῖα. Τοὐλάχιστον ἀνθρωπίνως σκεπτόμενοι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένωμεν παρ' αὐτῶν ἠθικὴν ζωὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὴν τέχνην των. Μ' ὅλα ταῦτα οὔτε ἡ ἀτομικὴ οὔτε ἡ ὁμαδικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο ἀνάλογος ἠθικῶς πρὸς τὴν σοφίαν των.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἦσαν θεοσεβεῖς, ἀλλὰ θεοσεβεῖς εἰς τὸ ὅτι οὔτε ἀρετὴν οὔτε κακίαν τινὰ ἀφῆκαν ἀθεοποίητον. Ὅταν δὲ ἡ κακία ἀναχθῇ εἰς τὴν περιωπὴν θεότητος, πᾶς τις δύναται νὰ προΐδῃ τὰς συνεπείας.

Εἶναι λοιπὸν ἀξιοκατάκριτος ἡ παιδεία, τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι; Οὐδόλως. Ἀλλὰ τόσον τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, ὅσον καὶ ἡ σοφία καὶ τὰ γράμματα δύνανται νὰ χρησιμεύσουν ὡς παράγοντες καλοῦ μόνον ἐκεῖ, ὅπου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ κατέχει τὴν κεντρικὴν θέσιν.

Διατί ἡ σοφία δὲν κατώρθωσέ τι; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἁπλουστάτη. Διότι ἡ ἐπίδοσις εἰς τὸ διανοητικὸν πεδίον παράγει οἴησιν, ἀλαζονείαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς ὅλους τοὺς διανοητικῶς κατωτέρους. Πᾶν δὲ ὅ,τι γεννᾷ ἀλαζονείαν ἢ οἴησιν καὶ περιφρόνησιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ γεννήσῃ ἄλλα ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, πρὸς τὸ Θεῖον.

Γ') Ὁ Σταυρός. «Οἱ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ οἱ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον».

Τί εἶναι καὶ τί ἀντιπροσωπεύει ὁ Σταυρός; Ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ σκληρότερον καὶ τὸ ὀδυνηρότερον θανατικὸν μέσον, τὸ ὁποῖον ἐφεῦρεν ἡ ἀνθρωπίνη θηριωδία διὰ τῶν Ρωμαίων. Ἑπομένως ἀντεπροσώπευε τὴν ***ἀτίμωσιν*** καὶ τὸν ***ἐξευτελισμόν,*** δι' ὃ καὶ δὲν ἐτιμωροῦντο μὲ σταυρικὸν θάνατον οἱ Ρωμαῖοι πολῖται, ἀλλ' οἱ δοῦλοι καὶ οἱ μὴ ἀποκτήσαντες δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου. Εἰς τὰ ὄμματα λοιπὸν τῶν Ἰουδαίων ὁ Σταυρὸς ἦτο σκάνδαλον, εἰς δὲ τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων μωρία.

Ἀλλὰ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ὁ Σταυρὸς κατέχει ὑπέροχον θέσιν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ μωρία, ἡ ἀτίμωσις, καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ Σταυροῦ, τουτέστιν αἱ ἀπόψεις αὗται τοῦ Σταυροῦ, ἐδημιούργησαν καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μεγίστην ἠθικὴν δύναμιν ἐν τῷ κόσμῳ.

α) Ἡ ἐπάρατος μάστιξ τῆς ἀνθρωπότητος—ἡ ***ἁμαρτία***—τὴν ὁποίαν ἀρνοῦνται οἱ μέν, ἀμφισβητοῦν οἱ δέ, καὶ δικαιολογοῦν ἀμφότεροι, ὑπῆρξε τὸ μεγαλείτερον κώλυμα τῆς ἠθικῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ μάστιξ αὕτη ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθῇ, διὰ νὰ ἐκλείψῃ τὸ αἴτιον τῆς καταπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν σημείων δὲν ἤρθη ἡ μάστιξ αὕτη. Ἀπόδειξις αἱ συχναὶ ἐκτροχιάσεις τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν του. Ἀλλ' οὔτε διὰ τῆς σοφίας τῶν Ἑλλήνων ἐξέλιπεν ἡ ἁμαρτία—ἀπόδειξις ἡ ἔκλυσις καὶ ἡ διαφθορὰ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου.

Ἡ ἁμαρτία ἤρθη καὶ αἴρεται μόνον διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καθηλώθη, ἐσταυρώθη ἡ ἐνοχὴ παντὸς ἀνθρώπου· καὶ πᾶς ὅστις πιστεύει ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἦρε τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ἀπαλλάσσεται ἅπαξ διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἡ ἁμαρτία ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς ζωῆς του. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἄρχεται δι' αὐτὸν μία νέα ζωή.

β) Ἡ κατάλυσις τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἓν ἀποτέλεσμα ἀρνητικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετέλει ἔργον ἡμιτελές, ἂν δὲν συνωδεύετο ἀπὸ κάτι θετικόν, πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ ***ἁγιασμοῦ.*** Ὁ ἁγιασμὸς πρέπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πεῖραν τοῦ σωθέντος ἁμαρτωλοῦ, ἐκτοπίζων καὶ ἀντικαθιστῶν ἐκεῖ τὴν προτέραν ἁμαρτωλὴν διάθεσιν καὶ ζωήν. Τὴν μεταβολὴν ταύτην δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιφέρουν τὰ σημεῖα καὶ τεράστια καὶ θαύματα, ἅτινα ἐζήτουν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἡ σοφία ἐπίσης, ἣν ἐκαλλιέργουν καὶ ἐπεζήτουν οἱ Ἕλληνες, δὲν κατώρθωσεν οὔτε μακρόθεν κἂν νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς ἁγίαν ζωήν. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οὔτε εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἔχομεν ἁγίους, οὔτε εἰς τὸν Ἐθνισμόν. Ἁγίους ἔχομεν μόνον εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ

Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐξηγίασε καὶ ἐξήγνισεν ὅλα τὰ αἰσθήματα, ὅλους τοὺς πόθους, ὅλας τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου.

γ) Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ εἰσήγαγε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τὴν πρᾳότητα, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἰσότητα. Ὁ Σταυρὸς ὑπῆρξεν ὁ μέγας καὶ παντοδύναμος ὁδοστρωτήρ, ὅστις ἰσοπέδωσε τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας. Οὔτε διὰ τῶν σημείων τῶν Ἰουδαίων, οὔτε διὰ τῆς σοφίας τῶν Ἑλλήνων κατωρθώθη τοῦτο. Οἱ ὀπαδοὶ τῶν σημείων καὶ τῆς σοφίας ἐδημιούργησαν πέριξ των ἕνα ἀφόρητον ζυγὸν ***ἀποκλειστικότητος***. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐκάλουν τοὺς ἐκτὸς τοῦ κύκλου των «*κύνας*» (καὶ εἰς μίαν περίστασιν ὁ Κύριος ἡμῶν διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν τῆς Συροφοινίσσης γυναικὸς ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐλαφροτέραν λέξιν «*κυνάρια*»), οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκάλουν «*βάρβαρον*» πάντα μὴ Ἕλληνα. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σταυροῦ, οἱ συσταυρώσαντες ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ***ἀδελφούς***, ἀποστατήσαντα τέκνα τοῦ οὐρανίου Πατρός, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ὁποίων, ἄνευ διακρίσεως, κατῆλθεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ ὑποστῇ τὸν ἀτιμωτικὸν θάνατον τοῦ Σταυροῦ. Καὶ σήμερον πᾶς ὅστις πιστεύσῃ εἰς τὸ τετελεσμένον τοῦτο ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἀποκαθίσταται εἰς τὴν θέσιν υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἧς ἐξέπεσεν, καὶ ἀποκτᾷ δύναμιν δι᾽ ἧς δύναται νὰ νικήσῃ τὸν κόσμον. «Αὕτη δὲ εἶναι ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν», καὶ γίνεται οὕτω τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀναγεγεννημένου ἀνθρώπου μέσον εὐλογίας εἰς τὰ πλήθη τῶν ἀποστατησάντων τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Ἄς καλλιεργήσωμεν τὰς ἀρετὰς, τὰς ὁποίας γεννᾷ ὁ Σταυρός - καθαρότητα, ἁγιασμόν, ἀγάπην, φιλανθρωπίαν, αὐτοθυσίαν, πίστιν, ἐγκράτειαν, διὰ νὰ ἦναι ἡ πίστις ἡμῶν ἔμπρακτος, στερεὰ καὶ ἀκλόνητος. Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΑΙ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

***Ὑπὸ Ριχάρδου Τρὲντς* (Richard Trench)**

(Κατ᾽ ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(Συνέχεια)

ΚΓ΄.

Ἡ παραβολὴ τοῦ Πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.

Λουκ. ις΄. 19—31.

Τὴν παραβολὴν ταύτην ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ (ὡς τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ Ἀδίκου Οἰκονόμου), ἀλλὰ πρὸς τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες τὴν παραβολὴν ἐκείνην «ἤκουον καὶ περιεγέλων Αὐτόν», καὶ τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐπέπληξεν (ἐδάφ. 15—18).Εἰς τὴν προκειμένην παραβολὴν ἀπέδωκαν διάφοροι ἑρμηνευταὶ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι ἀλληγορικὴν ἔννοιαν, θεωρήσαντες ὅτι ὁ μὲν πλούσιος εἰκονίζει τοὺς Ἰουδαίους, τὸ Ἰουδαϊ-

κὸν ἔθνος, ὁ δὲ Λάζαρος τοὺς Ἐθνικούς. Ἄλλοι πάλιν εἰς τὸν Λάζαρον διεῖδον αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἐνανθρωπήσας ἦλθε πρὸς τὸν λαὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ ἀπεκρούσθη καὶ περιεφρονήθη. Ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν παραβολὴν ταύτην ὡς διδάσκουσαν ὅτι ἡ ἀπιστία καὶ τὸ κοσμικὸν φρόνημα ἀφεύκτως θὰ τιμωρηθῶσιν.

«***Ἦτο δὲ ἄνθρωπός τις πλούσιος καὶ ἐνεδύετο πορφύραν καὶ στολὴν βυσσίνην, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν μεγαλοπρεπῶς***». Ἡ πορφύρα, τοὐτ' ἔστι τὸ μάλλινον ἐξωτερικὸν ἔνδυμα, τὸ βεβαμμένον μὲ πορφύραν (τὸ βαθὺ ἐρυθροῦν χρῶμα τὸ ἐκ κογχυλίων τινῶν θαλασσίων συναγόμενον) ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ πολυτελέστατον καὶ δαπανηρότατον ἔνδυμα, ἐθεωρεῖτο μάλιστα βασιλικὸν (Ἐσθὴρ η'. 15, Δανιὴλ ε'. 5, Α'. Μακκ. ι'. 20, ια'. 58, ιδ'. 43). Μὲ πορφύραν ἐνέδυον οἱ εἰδωλολάτραι τὰ εἴδωλα αὐτῶν (Ἱερεμ. ι'. 9). Τὸ ἐνδύεσθαι λοιπὸν πορφύραν ἦτο ὄχι μόνον μεγίστη πολυτέλεια, ἀλλὰ καὶ ἔνδειξις ὑπερηφανείας. «***Στολὴν βυσσίνην***». Ἡ βύσσος ἦτο λινὸν ἐκτάκτου ποιότητος, ὑπερόγκως δαπανηρόν, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὰ ἐσωτερικὰ ἐνδύματα, καθὸ λίαν μαλακὸν καὶ εὐχάριστον τὴν ἐπαφήν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρατηροῦμεν, πρέπει δὲ μάλιστα νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ πλουσίου τούτου κατηγορία δὲν ἀποβλέπει εἰς παραβάσεις τινὰς τοῦ Νόμου· δὲν στιγματίζεται ὡς ἔνοχος ἐγκλημάτων, ὡς στιγματίζονται οἱ πλούσιοι ἐν τῇ Ἐπιστολῇ τοῦ Ἰακώβου (Ἰακ. ε'. 1—6). Ὁ Κύριος δὲν τὸν ἀποκαλεῖ συκοφάντην, οὔτε καταδυνάστην τῶν πενήτων, οὔτε σφετεριστὴν τῶν ἀλλοτρίων, οὔτε καταχραστὴν τῶν ὀρφανῶν ἢ διώκτην τῶν χηρῶν — οὐδὲν τούτων. Ποῖον λοιπὸν ὑπῆρξε τὸ ἔγκλημά του; Ὅτι ἀφῆκεν ἀβοήθητον τὸν πτωχόν, ὅστις ἔκειτο πεπληγωμένος πλησίον τῆς πύλης αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔτε καὶ ὡς κοιλιόδουλον τὸν χαρακτηρίζει ὁ Κύριος, διότι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ παραβολὴ θὰ παρεξέκλινε τοῦ σκοποῦ της. Τὸν παριστᾷ ὡς ἄνθρωπον κατὰ τὸ φαινόμενον εὐυπόληπτον ἀλλὰ παραδεδομένον εἰς πᾶν ὅ,τι καθιστᾷ τὸν βίον ἄνετον, εὐχάριστον καὶ μαλθακόν.

Τὸ ὄνομά του δὲν μᾶ λέγει ὁ Κύριος. Μόνον τὸ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου. «Δὲν σᾶς φαίνεται», ἐρωτᾷ ὁ Αὐγουστῖνος, «ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο εὗρεν ὁ Κύριος γεγραμμένον ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ζωῆς, ὅπου δὲν εὑρέθη τὸ ὄνομα τοῦ πλουσίου;» Καὶ ὁ διάσημος λατῖνος θεολόγος Καγετᾶνος παρατηρεῖ: «Ἐκ προθέσεως ὁ Κύριος ἀπέφυγε νὰ φανερώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ πλουσίου, ἐνῷ ἀνέφερε τὸ τοῦ πτωχοῦ, ἵνα δείξῃ τὴν μεταξὺ πνευματικῶν καὶ κοσμικῶν ἀντίθεσιν, καθότι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀκούονται μόνον τὰ ὀνόματα τῶν πλουσίων, τὰ δὲ τῶν πτωχῶν εἶναι ἄγνωστα, ἐὰν δὲ τυχὸν γνωσθοῦν, δὲν θεωροῦνται ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας» (1).

«***Ἦτο δὲ πτωχός τις ὀνόματι Λάζαρος, ὅστις ἔκειτο πεπληγωμένος πλησίον τῆς πύλης αὐτοῦ***».

Τὸν Λάζαρον τοῦτον, πάσχοντα καὶ ἐξησθενημένον, ἔφερον ἄλλοι καὶ ἐγκατέλιπον πρὸ τῆς πύλης, ἴσως εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μεγάρου τοῦ πλουσίου, βαρυν-

(1) Τὸ ὄνομα Λάζαρος παράγεται ἀπὸ τὸ Ἐλεάζαρος, ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν δύο ἐκδοχαί: Κατὰ τὴν μίαν τούτων, τὴν γενικώτερον παραδεδεγμένην, σημαίνει «*Ὁ ἔχων τὸν Θεὸν μόνον βοηθόν*». Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, μεταφράζεται «*Ὁ ἀβοήθητος*».

θέντες ἢ μὴ δυνηθέντες πλέον νὰ τῷ παρέχωσιν οἵανδήποτε βοήθειαν, καὶ ἱκανοποιοῦντες τὴν συνείδησίν των μὲ τὴν σκέψιν ὅτι τὸν ἄφινον ὑπὸ τὰ ὄμματα ἀνθρώπου πληρέστατα δυναμένου νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ.

Ἡ πολυτέλεια τοῦ βίου τοῦ πλουσίου ζωγραφίζεται δι' ὀλίγων ζωηρῶν γραμμῶν, ὁμοίως δὲ δι' ὀλίγων εὐγλώττων λέξεων παριστάνεται ἡ τελεία ἀθλιότης καὶ ἐγκατάλειψις τοῦ Λαζάρου. Ὡς ὁ Ἰώβ, ἦτο πλήρης ἑλκῶν. Ἐπείνα καὶ οὐδεὶς τῷ ἐδιδέ τι. Ἐπεθύμει εἰς μάτην νὰ χορτασθῇ ἀπὸ τῶν ψυχίων, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου (Κριταὶ α΄. 7), διότι τὰ ὀλίγα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε, δὲν ἐπήρκουν ὅπως ἱκανοποιήσουν τὴν πεῖνάν του. Διὰ τῆς εἰκόνος ταύτης ὁ Κύριος παριστᾷ τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας καὶ ἀθλιότητος. Ἀποκλεισθεὶς ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης στοργῆς καὶ ἐπικοινωνίας, ὁ Λάζαρος, ἐτύγχανε συμπαθείας μόνον παρὰ ὀλίγων ζώων· οἱ κύνες ἔλειχον τὰς πληγάς του—οἱ ἀδέσποτοι κύνες, οἵτινες περιφέρονται ἀνενόχλητοι εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς (Ψαλμ. νθ΄. 15, 16)). Καὶ ὁ μὲν Χρυσόστομος ἐκλαμβάνει τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν τῆς μεγίστης ἐξαντλήσεως τοῦ Λαζάρου, ἥτις τὸν ἠμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδιώκῃ τοὺς κύνας. Ἀλλ' ἡ φυσικωτέρα ἐξήγησις τοῦ περιστατικοῦ τούτου εἶναι ὅτι ἐδέχετο ὡς παρήγορον τῶν πόνων του τὴν γλῶσσαν τῶν κυνῶν, ἥτις, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν δημώδη δοξασίαν, εἶχεν ἰαματικὴν ἰδιότητα ἀπέναντι τῶν ἑλκῶν καὶ τῶν πληγῶν.

Οὐδὲν ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ παραβολῇ περὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Λαζάρου, περὶ τῆς πίστεώς του, τῆς καρτερίας του, τῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὑποταγῆς του. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦτο κάτοχος τῶν ἀρετῶν τούτων, καθότι ἡ πενία μόνη δὲν θὰ ἤρκει ὅπως τὸν φέρῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπιτρέπεται νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὑπέμεινε τὰς θελήσεις του κατὰ τρόπον θεάρεστον, χωρὶς ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς σκληρᾶς του μοίρας καὶ χωρὶς φθόνον τοῦ σπαταλῶντος τὸν πλοῦτον τοῦ πλουσίου. Δὲν εἶπεν: «Εἰς μάτην λοιπὸν ἐκαθάρισα τὴν καρδίαν μου», ἀλλ' ὑπέμεινε καρτερικῶς τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν τῆς ζωῆς, στηρίζων τὴν ἐλπίδα του ἐπὶ τὸν Θεόν. Διότι ἄνευ τοιαύτης πίστεως αἱ συμφοραὶ καὶ αἱ θλίψεις τοῦ βίου, αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, δὲν θὰ ἀπέβαινον ὠφέλιμοι εἰς αὐτὸν—δὲν θὰ τὸν καθίστων εὔθετον διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ νὰ τονίζουν οἱ λαμβάνοντες τὴν παραβολὴν ταύτην ὡς θέμα διδασκαλίας. Ἔχομεν τοῦ Αὐγουστίνου περισσοτέρας τῆς μιᾶς ὁμιλίας ἐπὶ τῆς παραβολῆς ταύτης, εἰς τὰς ὁποίας ἀφοῦ τονίσῃ τὰς τρομερὰς ἀπειλάς, ἃς ἐμπερικλείει ἡ παραβολὴ διὰ τοὺς κατὰ κόσμον εὐημεροῦντας, τὸν Θεὸν δὲ λησμονοῦντας, στρέφει ἔπειτα τὸν λόγον πρὸς τοὺς πένητας, καὶ προτρέπει αὐτοὺς ὅπως μὴ αὐταπατῶνται νομίζοντες ὅτι ἡ πενία των ἀφ' ἑαυτῆς καὶ μόνης ἀρκεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς· διότι ἡ ἐσωτερικὴ ταπείνωσις, ἡ τῆς ψυχῆς, πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὴν ἐξωτερικὴν πενίαν, ἥτις καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀποτελεῖ τὴν ταπεινοφροσύνην ἀλλ' ἁπλῶς συντελεῖ πρὸς ταύτην, ὅπως ἀντιστρόφως καὶ ὁ πλοῦτος καθ' ἑαυτὸν δὲν ἀποκλείει τὴν ἀληθῆ ταπεινοφροσύνην, ἀλλ' ἁπλῶς ἀποτελεῖ μέγα πρόσκομμα πρὸς ταύτην καὶ ἰσχυρὸν πειρασμὸν πρὸς ὑψηλοφροσύ-

νην καὶ παγῖδα πεποιθήσεως ἐπὶ τοῦ πλούτου μᾶλλον ἢ ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα. Παρατηρεῖ μάλιστα ὁ ἱερὸς Πατὴρ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀβραάμ, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου ἐγένετο δεκτὸς ὁ Λάζαρος, ἦτο ἐπὶ γῆς ἀνὴρ πλούσιος, κάτοχος ποιμνίων καὶ ἀγελῶν καὶ παντοίων ἀγαθῶν. Καὶ ἐρωτᾷ τοὺς πένητας: «Τί σᾶς ὠφελεῖ ὅτι στερεῖσθε τῶν μέσων τῆς εὐζωΐας, ἐὰν φλέγησθε ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τούτων ;» (Ὅρα Ματθ. ιθ΄. 23 - 26).

Ἀλλ' ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀνέχεια εἶνε παροδικαὶ ἐμφανίσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, οὐχὶ μόνιμοι πραγματικότητες. Ἐξαφανίζονται δὲ ἐξ ἴσου ὑπὸ τοῦ θανάτου. ***«Ἀπέθανε δὲ ὁ πτωχὸς καὶ ἐφέρθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ».*** Ὁποία μεταβολή! Ὁ πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἐγκαταλελειμμένος, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐβοήθει ἢ ὑπηρέτει ἐκτὸς τῶν κυνῶν, φέρεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὴν ἡτοιμασμένην δι' αὐτὸν μακαριότητα, ἐν κόλποις Ἀβραάμ. Τινὲς ἑρμηνεύουν τὴν φρᾶσιν ταύτην ὡς δηλοῦσαν τὴν ὑψίστην θέσιν, τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τρόπον τινά, τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, τῆς ὁποίας μόνον οἱ πιστοὶ θὰ συμμετάσχωσιν (Ματθ. η΄. 11, Λουκ. ιγ΄. 29, 30). Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἐσφαλμένης προϋποθέσεως, καθότι τὰ πέραν τοῦ τάφου δὲν εἶναι τόπος εὐωχίας, ἀλλ' ἀναπαύσεως. Διὰ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως ***κόλπος*** ὑπεμφαίνεται ἡ ἰδέα τῆς βαθείας γαλήνης τῆς προκυπτούσης ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπικοινωνίας, ὡς ἐν Ἰωάν. α΄. 18, ἔνθα παρίσταται ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ὡς «ἐν τῷ κολπῳ τοῦ Πατρός». Ἐπὶ πλέον ἡ φρᾶσις «κόλπος τοῦ Ἀβραὰμ» ἦτο συνήθης παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες παρίστων πάντας τοὺς πιστοὺς Ἰσραηλίτας ὡς γινομένους δεκτοὺς εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. Παράλληλοι καὶ συνώνυμοι τῆς φράσεως ταύτης εἶναι τὰ «εἰς τὸν παράδεισον τῆς Ἐδέμ,» καὶ «ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς δόξης». Τῆς καθιερωμένης ὅθεν ταύτης φράσεως κάμνει χρῆσιν ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ, ἐπισφραγίζει τὴν ἔννοιαν τῆς μακαρίας ***ἀναπαύσεως***, ἥτις παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου τῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πιστῶν, καὶ τῆς τελείας καὶ ἐνδόξου αὐτῶν ἀποκαταστάσεως ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ κατὰ τὴν Δευτέραν Αὐτοῦ Παρουσίαν (Λουκ. κγ΄. 43, Ἀποκάλ. ς΄. 9). Πρὸς τὸν ἀσφαλῆ τοῦτον λιμένα ἀναπαύσεως καὶ παρηγορίας ὁ Λάζαρος, κατόπιν ὅλων τῶν θλίψεων τῆς ζωῆς, ἐφέρθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων.

«Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη». Ἔληξε δι' αὐτὸν ἡ προθεσμία τῆς ὑστάτης δοκιμασίας, ἡ εὐκαιρία, ἥτις τῷ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπανορθώσῃ, ἔστω καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν, τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ἀμεριμνησίαν του πρὸς τὸν Λάζαρον. Τὴν εὐκαιρίαν ὅμως ταύτην ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ· ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν ἀβοήθητος, ἀπελευθερωθεὶς τῶν θλίψεών του, τὸ δὲ ποτήριον τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ ὑπερεξεχείλισεν. Ὁ θάνατος τοῦ πλουσίου ἐπηκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου.

Ἀπέθανε ***καὶ ἐτάφη.*** Ὑπερτάτην εἰρωνείαν ὑπεμφαίνει ἡ μνεία τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ πλουσίου, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐπακόλουθα. Ἡ ἐπιδεικτικὴ πολυτέλεια τῆς κηδείας ὑπῆρξε, διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τὸ μόνον ἀντιστάθμισμα τῆς μετέπειτα κακοδαιμονίας του. Ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ὅ,τι διὰ τὸν Λάζαρον ὑπῆρξεν ἡ μεταβίβασις εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. Πόσον ἀνεπαρκὲς τὸ ἀντιστάθμισμα! Διότι ὁ θάνατος δι' αὐτὸν εἶναι ἀφύπνισις τρομερὰ ἐκ τοῦ εὐχαρίστου ὀνείρου

τῆς ἀπολαύσεως καὶ ἀνέσεως καὶ ἡδονῆς τῆς ζωῆς. Ἤδη ἀντιμετωπίζει τὴν φοβερὰν πραγματικότητα.

Ἐζήτησε νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του καὶ ἀπώλεσεν αὐτήν! Ἔληξε δι' αὐτὸν τὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεδύθη τὸ πρόσωπον τοῦ πλουσίου, ἤδη δὲ ἀπογυμνωθεὶς τῶν πάντων, ἀποχωρεῖ τῆς σκηνῆς κατῃσχυμένος, καὶ καταδεδικασμένος ἵνα λάβῃ τὰ ἐπίχειρα τῶν πράξεών του.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, μετατοπίζεται ἡ σκηνὴ τῆς παραβολῆς. Φερόμεθα ἤδη πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης πείρας, πρὸς τὸν ἄγνωστον ἐκεῖνον κόσμον τῶν πνευμάτων, γνωστὸν ὅμως εἰς τὸν Κύριον, ὅστις εἶναι κυρίαρχος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἐν τούτοις καὶ περὶ τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου κόσμου λαλῶν, ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῇ ὁ Κύριος τὴν γλῶσσαν τοῦ παρόντος κόσμου, διὰ νὰ τὸν ἐννοήσωσιν οἱ ἄνθρωποι. Τούτου δοθέντος εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις ἐδῶ, τὸ μεταφορικὸν ἀπὸ τὴν κυριολεξίαν—τί ἀποτελεῖ τρόπον ἐκφράσεως τῆς ἀληθείας καὶ τί ἀποτελεῖ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κρατήσωμεν στερεῶς ὡς ἀλήθειαν. Τὸ καθ' ἡμᾶς, πιστεύομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ **τύπος** τῆς ἐκφράσεως, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ Κύριος διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ πόνου καὶ τοῦ πόθου ἀνακουφίσεως ἐκ μέρους τοῦ ἐν βασάνοις πλουσίου, εἶναι μεταφορικός. Ἐκφράζει τὸν ὑπέρτατον πόθον καὶ τὴν ἐναγώνιον ἐλπίδα ἀπελευθερώσεως, ἐλπίδα, ἥτις ἀκούεται καὶ πάλιν σβύνεται ὑπὸ τὴν ἀμείλικτον λογικὴν τοῦ καταπατηθέντος Θείου Νόμου. Ἔτι δὲ μᾶς νουθετεῖ ὅτι ἡ κακοδαιμονία τῶν ἀπολλυμένων θέλει ἐπιταθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς θέσεώς των πρὸς τὴν μακαριότητα τῶν πιστῶν.

«***Καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐνῷ ἦτο ἐν βασάνοις, βλέπει τὸν Ἀβραὰμ μακρόθεν καὶ τὸν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις Αὐτοῦ. Καὶ ὑψώσας τὴν φωνὴν εἶπε: Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ εἰς ὕδωρ καὶ νὰ καταδροσίσῃ τὴν γλῶσσάν μου, διότι βασανίζομαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ***».

Προσαγορεύει «πατέρα» τὸν Πατέρα τῶν πιστῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ κατὰ σάρκα καταγωγή του ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ ἤθελε τὸν ὠφελήσῃ, μὴ ἐννοῶν ὅτι τοῦτ' αὐτὸ καθίστα βαρυτέραν τὴν ἐνοχήν του, καθότι ἡ ζωή του ὁλόκληρος ὑπῆρξεν ἄρνησις καὶ καταπάτησις τῶν ἀρχῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὡς τέκνον τοῦ Ἀβραὰμ ὤφειλε νὰ καλλιεργήσῃ ἐπιμελῶς. Ἐν τούτοις ὁ Ἀβραὰμ δὲν ἀποκρούει τὸν δεσμὸν τῆς συγγενείας. Τὸν ἀποκαλεῖ «τέκνον», ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ παραδοχῇ τῆς συγγενείας ἔγκειται καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς παρακλήσεώς του. Καὶ ποίαν ἀνακούφισιν ἐζήτει ἐκεῖνος; Μίαν σταγόνα ὕδατος. Τόσον εἶχεν ἐκπέσει ὁ πλούσιος ἀπὸ τῆς προτέρας του ὑπεροψίας καὶ αὐταρκείας, τόσον μηδαμινὴ ἦτο ἡ μεγίστη ἐλπίς, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ! Ἐν αὐτῇ τῇ παρακλήσει του βλέπομεν τὸν βαθμὸν τῆς καταπτώσεως αὐτοῦ καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς πτώσεως ταύτης.

«***Εἶπε δὲ ὁ Ἀβραάμ, Τέκνον, ἐνθυμήθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ ὁ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. Τώρα οὗτος μὲν παρηγορεῖται, σὺ δὲ βασανίζεσαι***».

Ἡ αἴτησις τοῦ πλουσίου πρὸς τὸν Ἀβραὰμ εἶναι ἡ μοναδικὴ περίπτωσις

τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, ἣν εὑρίσκομεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης διὰ τοὺς στηριζομένους εἰς τοιαύτας ἐπικλήσεις δὲν εἶναι ἐνθαρρυντικόν. Ἡ ἄρνησις τοῦ Ἀβραὰμ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀναλλοιώτου ἀρχῆς τῆς δικαιοσύνης: «Μὲ τὸ μέτρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐμέτρησας, θέλει ἀντιμετρηθῆ εἰς σέ». «Ζητεῖ σταγόνα ὕδατος ὁ μὴ δώσας ψιχίον», λέγει ὁ Αὐγουστῖνος. Τώρα δὲ λαμβάνει τὴν ἄρνησιν τῆς σταγόνος ἀντὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ ψιχίου».

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Η ΠΡΟΣ ΤΥΠΟΝ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΙΣ

«Ἄχρις οὗ μορφωθῇ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν».
(Γαλάτ. δ'. 19).

Ἡ ὑλικὴ ἀφετηρία παντὸς ὄντος εἶναι μία διαφανής, ὁμοιογενής, πηκτώδης μάζα, παρομοία πρὸς τὸ λεύκωμα τοῦ ὠοῦ—τὸ ***Πρωτόπλασμα***. Ἡ οὐσία αὕτη δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀρχικὴ μονάς, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται πᾶσα ἐνόργανος ζωή· ἀποτελεῖ καὶ τὴν πλαστικὴν ὕλην, διὰ τῆς ὁποίας διαπλάττεται τὸ φυτόν, τὸ ζῷον, ὁ ἄνθρωπος. Τὸ πρωτόπλασμα εἶναι ὁ πηλὸς τοῦ Κεραμέως, πᾶς δὲ ζῶν ὀργανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ μονάδας τῆς ὕλης ταύτης.

Τί λοιπὸν διακρίνει τὰ διάφορα ὄντα τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο; Διατί τὰ μόρια τῆς κοινῆς ταύτης ὕλης, ἐδῶ μὲν ἀναπτύσσονται εἰς κύνα, ἐκεῖ δὲ εἰς φιλόσοφον; Μυστηριῶδές τι σπέρμα ζωῆς, διάφορον εἰς κάθε εἶδος, εἰσχωρεῖ εἰς τὸ πρωτόπλασμα καὶ ἀναπαράγει τὸ εἶδος ἑκάστου ὄντος. Τὸ νέον τοῦτο στοιχεῖον παρέλαβε τὴν πλαστικήν του δύναμιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῶς ἐμφυσηθείσης εἰς τὴν ὕλην ζωῆς, ἐπειδὴ δὲ ὠνομάσαμεν πηλὸν τὸ πρωτόπλασμα, δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν κεραμέα τὴν πλαστικὴν ταύτην δύναμιν, ἥτις παράγει ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἔργα κατὰ τόσα διάφορα σχέδια ἢ τύπους, προδιαγεγραμμένους καὶ ἀναλλοιώτους διὰ κάθε εἶδος. Ἐπιστημονικῶς καθοριζόμενον τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγεται ***συμμόρφωσις πρὸς τύπον***, κατὰ νόμον ὑπαγόμενον εἰς τὸν Νόμον τῆς Κληρονομικότητος. Κατὰ τὸν νόμον τῆς πρὸς τύπον συμμορφώσεως, πᾶς ζῶν ὀργανισμὸς ἀποτυπώνει ἀπαρεγκλίτως τὸ ὁμοίωμά του ἐπὶ τῶν τέκνων του· ὁ κύων γεννᾷ κύνα καὶ τὸ πτηνὸν πτηνόν. Ὁ ἀόρατος καλλιτέχνης, ὅστις ἐπεξεργάζεται τὴν ὕλην κατὰ τὸν θαυμάσιον τοῦτον τρόπον, εἶναι ἡ ζωή, ἡ συνεχίζουσα τὸ ἀρχικὸν ἔργον τῆς Δημιουργίας. Ὑπάρχουν δὲ ἀπειράριθμοι μορφαὶ τῆς ζωῆς. Ὡς λέγει ἡ Θεία Βίβλος, «***οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν***». «***Ὁ δὲ Θεὸς δίδωσι σῶμα καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα***».

Τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς φυσικῆς ζωῆς ὑπενθυμίζουν ἐξ ἀναλογίας ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος ζωῆς, περὶ τῆς ὁποίας ἡ Ἐπιστήμη ἔχει ἐλαχίστην γνῶσιν. Εἶναι ἡ ***πνευματικὴ ζωή***, ἥτις ἀκολουθοῦσα καὶ αὐτὴ τοὺς μεγάλους νόμους τῆς Φύσεως, διαπλάττει τὴν ψυχὴν καθ' ὁμοίωσιν ἑαυτῆς. Εἶναι αὕτη ἡ

ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ***ἀναπαριστᾷ Τοῦτον ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου.*** Ὅταν διὰ τῆς **ἀναγεννήσεως** ὁ ἄνθρωπος γίνῃ Χριστιανός, ἡ ζωὴ ἡ ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἀπορρέουσα εἰσχωροῦσα εἰς τὴν ψυχήν του, ἀρχίζει νὰ διαπλάττῃ καὶ νὰ ἀναπτύσσῃ ταύτην. Ἡ ζωοποιὸς ἐκείνη δύναμις, παραλαμβάνουσα τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ἀρχίζει, νὰ διαπλάττῃ τὴν ψυχὴν ***συμφώνως πρὸς τὸν Τύπον*** (τὸν Χριστόν), συνεχίζεται δὲ ἡ μυστικὴ καὶ ἔνδοξος αὕτη διάπλασις δι᾿ ὅλου τοῦ βίου, ἀφομοιουμένη ὁλοὲν περισσότερον πρὸς τὸν Τύπον, ἑωσοῦ, κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ Ἀποστόλου, «μορφωθῇ ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῷ».

Ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ δὲν εἶναι ἀόριστός τις προσπάθεια πρὸς τὴν ἀρετήν· δὲν εἶναι ἀγὼν ὑπὲρ ἀκαθορίστου σκοποῦ. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία δὲν εἶναι ἀσυνάρτητον συγκρότημα πόθου, προσευχῆς καὶ πίστεως. Ἀλλ᾿ οὔτε εἶναι ἡ θρησκεία μυστηριωδεστέρα τῆς ἐπιστήμης, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διότι εἰς τὴν μίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἄλλην, εὑρίσκομεν τὸ αὐτὸ μυστήριον. ***Τί εἶναι ἡ ζωή;*** πῶς ζωογονεῖ καὶ πῶς ἀναπτύσσει; Αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τόσον εἰς τὸν πνευματικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, εἶναι αἱ αὐταί, φαειναὶ καὶ σαφεῖς, ἁπλαῖ καὶ ἀσφαλεῖς. Διατί νὰ παραδεχώμεθα τάξιν καὶ ἁρμονίαν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, τὴν δὲ θρησκείαν, ἥτις εἶναι τὸ πλήρωμα καὶ ἡ ἐντέλεια τῶν πάντων νὰ θέλωμεν χάος;

Ἂς ἐξετάσωμεν τοὺς ὅρους, μὲ τοὺς ὁποίους περιγράφονται ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ αἱ ἐνέργειαι τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Κατάπληκτοι παρατηροῦμεν ὅτι πανταχοῦ μεταχειρίζεται τὴν γλῶσσαν τῆς βιολογίας. Ὄχι βεβαίως ἐνσυνειδήτως, διότι ποίαν γνῶσιν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς περὶ τῶν βιολογικῶν νόμων καὶ φαινομένων; Ἀλλ᾿ ἐλλείψει ἄλλου σαφεστέρου τρόπου ἐκφράσεως τῶν ἀληθειῶν ἐκείνων, (διότι ἐπρόκειτο περὶ ζητήματος ἀφορῶντος εἰς τὴν ζωήν, ὡς τοιούτου δὲ ὑπαγομένου εἰς τοὺς διέποντας πᾶσαν ζωὴν νόμους) οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς, τὴν ἀκρίβειαν ἐπιδιώκοντες, ἐλάλησαν (ἐν ἀγνοίᾳ των) συμφώνως πρὸς τὴν Ἐπιστήμην.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸν ἀναγεννηθέντα ἄνθρωπον, τὸν Χριστιανόν, χαρακτηρίζει ὡς ***«νέαν κτίσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»***, ὡς ***«βρέφος»*** ὡς ***«ἐκ Θεοῦ γεγεννημένον»***, ὡς ***«ἔργον Θεοῦ»***. Πόσον δὲ ἀκριβῶς καὶ ἐπιστημονικῶς διατυποῦται κατ᾿ αὐτὸν ὁ νόμος τῆς πρὸς Τύπον Συμμορφώσεως, φαίνεται ὅταν λέγῃ: ***«Ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας»*** (Ἐφεσ. δ' 22 - 23).

Καὶ ἀλλαχοῦ: «***Μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοὸς ὑμῶν***» (Ρωμ. ιβ'. 2). Καὶ πάλιν μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τέλος καὶ σκοπὸς τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν διαμόρφωσις τοῦ Χριστιανοῦ.

Τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως τοῦ ζητήματος ἐν τῇ Ν. Διαθήκῃ ἡ πρωτοτυπία εἶναι καταπληκτική, τοσοῦτον μᾶλλον καθ᾿ ὅσον διεμορφώθη ἡ ἀντίληψις αὕτη ὄχι κατὰ τὸν εἰκοστόν, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα μ. Χρ., ἀπορεῖ δέ τις καὶ θαυμάζει τὸ σύστημα ἐκ τοῦ ὁποίου αὕτη παρήχθη καὶ ἀνεπτύχθη. Οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τὴν προέλευσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ζητοῦν ἐπιμόνως νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν πρὸς τὰς μετα-

γενεστέρας φιλοσοφικάς σχολάς. Ἀλλὰ τὸ νὰ ζητῇ τις νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν μὲ ὅρους φιλοσοφικούς, εἶναι ὡς νὰ θέλῃ νὰ συγκρίνῃ τὴν ζῳολογίαν μὲ τὴν χημείαν ἢ νὰ συγχωνεύσῃ τὴν γεωλογίαν μὲ τὴν βοτανικήν.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ μίαν φιλοσοφίαν· περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς *ζωῆς*. Εἶναι λοιπὸν καὶ αὖ η μία ***βιολογία***. Πρέπει δὲ νὰ ἐννοηθῇ καλῶς ὅτι τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ εἶναι ὅτι εἶναι *ζωή*, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρέπει ν' ἀσχολῆται μὲ τὰ φαινόμενα καὶ τοὺς νόμους τῆς *ζωῆς*, οὐχὶ μὲ θεωρίας. Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Διατί ἐπιμένουν οἱ ἄνθρωποι νὰ σκέπτωνται περὶ Θεοῦ ὡς περὶ ἀνοργάνου τινὸς δυνάμεως!

Ἐὰν ἦναι πραγματικὴ ἡ μεταξὺ τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν βιολογικῶν ἀναλογία δικαιούμεθα νὰ ζητήσωμεν νὰ διαφωτισθῶμεν τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὰ τρία ἑπόμενα ζητήματα:

Πρῶτον: Τί, ἐν τῇ πνευματικῇ σφαίρᾳ, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πρωτόπλασμα τῆς βιολογίας;

Δεύτερον: Ποῖος εἶναι ὁ ἀόρατος καλλιτέχνης, ὅστις ἐπεξεργάζεται καὶ διαπλάττει τὸ πρωτόπλασμα τοῦτο;

Τρίτον: Τί γνωρίζομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ σχεδίου τοῦ καλλιτέχνου;

Α') ***Ὡς πρὸς τὸ πρωτόπλασμα.***—Θὰ ἀπεμακρυνόμεθα τελείως τῶν γραμμῶν τῆς Φύσεως ἐὰν ἐφανταζόμεθα, ἔστω καὶ πρὸς στιγμήν, ὅτι ἡ «νέα κτίσις» τῆς πνευματικῆς ζωῆς παράγεται ἐκ τοῦ μηδενός. «***Ἐκ τοῦ μηδενὸς οὐδὲν δημιουργεῖται***». Ἡ ὕλη οὔτε δημιουργεῖται οὔτε καταστρέφεται. Τόσον ἡ φύσις, ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος, δύναται μόνον νὰ διαμορφώνῃ καὶ νὰ μεταμορφώνῃ τὴν ὕλην. Ἑπομένως ὁσάκις σχηματίζεται νέον ζῷον, δὲν δημιουργεῖται νέα ὕλη, ἀλλ' ἡ ζωὴ εἰσέρχεται εἰς ἤδη ὑπάρχουσαν ὕλην, τὴν ἀφομοιοῖ καὶ τὴν ἀνασχηματίζει. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν κύκλον. Ὁ καλλιτέχνης τῆς νέας κτίσεως ἐργάζεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὡς βάσιν τῆς ἐργασίας του ἔχει ἀνάγκην εἰδικοῦ τινος πρωτοπλάσματος, προϋπάρχοντος.

Τὸ ὑλικὸν τοῦτο τὸ εὑρίσκει εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα στοιχεῖα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νοῦς καὶ τὰ αἰσθήματα, ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ θέλησις—«τὸ ἠθικὸν»—ταῦτα ἀποτελοῦν τὰς βάσεις τῆς νέας, τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Κατὰ τοῦτο δὲ συμφωνεῖ ἡ πνευματικὴ ζωὴ μὲ τὴν φυσικήν, ὅτι παραλαμβάνει τὸ ὑλικόν της ἀπὸ τοῦ ἀμέσως κατωτέρω βασιλείου. Οὕτω, τὸ βασίλειον τῆς ἀνοργάνου ὕλης παρέχει τὸ ὑλικὸν τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, τὸ δὲ ζωϊκὸν βασίλειον ἀντλεῖ τὸ πρωτόπλασμά του ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Ὁ δὲ φυσικὸς ἄνθρωπος, ὁ διανοούμενος καὶ ἀσκῶν βούλησιν καὶ ἐλευθέρως δρῶν, παρέχει τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ζωοποιούμενα καὶ μεταποιούμενα, θὰ ἀποτελέσουν τὴν «νέαν κτίσιν». Πρέπει δὲ νὰ τονισθῇ ὅτι ἐν τῷ φυσικῷ ἀνθρώπῳ ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ αὕτη βάσις εἶναι ***πνευματικῶς νεκρά***. Ὅσον δήποτε ἐνεργητικὴ καὶ ἂν ἦναι ἡ διανοητικὴ δρᾶσις καὶ ἡ ἠθικὴ δύναμις τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, οὗτος εἶναι πνευματικῶς νεκρὸς ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἄλλης ἐκείνης Ζωῆς. «***Τὸ ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστίν***».

Τοῦ λείπει ἀκόμη ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ ὁποία διακρίνει τὸν ἀληθῆ Χριστιανὸν ἀπὸ τὸν μὴ τοιοῦτον. Διότι ***δὲν ἐγεννήθη εἰσέτι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος.***

Συνεχίζοντες τὴν παρομοίωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς πρὸς τὴν φυσιολογικήν, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἐν παρόδῳ ποίας ἰδιότητας κέκτηται τὸ φυσικὸν πρωτόπλασμα καὶ νὰ ἴδωμεν ἂν ταύτας τὰς κατέχει καὶ τὸ πρωτόπλασμα τῆς ἀναγεννωμένης φύσεως. Ποῖαι εἶναι αἱ ἰδιότητες αὗται; Εἶναι δύο—***ἡ ἐπιδεκτικότης πρὸς τὴν ζωὴν*** καὶ τὸ ***εὔπλαστον***, ἡ πλαστικότης. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ὑπάρχει τὸ ὑλικὸν ἔστω καὶ ἐν ἀφθονίᾳ πρέπει νὰ ἦναι ἐπιδεκτικὸν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ζωῆς—νὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὀχετὸς τῆς ζωῆς. Ὅταν δὲ στρέψωμεν ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τὰς πολυσυνθέτους βάσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀνακαλύπτομεν εἰδικήν τινα ἁρμοδιότητα, ὅπως ἐξ αὐτῆς διαμορφωθῇ ἡ κατὰ Χριστὸν ζωή. Τὸ ἠθικὸν τοῦτο συγκρότημα ἔχει ἰδιάζουσαν ἐπιδεκτικότητα πρὸς τὸν Θεόν. Εἰς τὴν ἐπιδεκτικότητα δὲ ταύτην ἔγκειται ἡ καταλληλότης αὐτοῦ διὰ τὴν ὑψηλοτέραν ζωήν. Ἀκόμη περισσότερον· εἰς τὴν ἐπιδεκτικότητα ταύτην ἔγκειται καὶ ***ἀνάγκη ὑψηλοτέρας ζωῆς,*** ὡς ἀποδεικνύει τὸ παγκόσμιον γεγονός, ὅτι κατὰ πάντα αἰῶνα καὶ εἰς πᾶσαν χώραν ὑπῆρξαν βωμοὶ πρὸς τὸν Γνωστὸν καὶ τὸν Ἄγνωστον Θεόν· «***ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρά γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα*** (Πράξ. ιζ' 26-27)». Ἡ δὲ κοινὴ παγκόσμιος κραυγὴ τῆς ἀναζητούσης Ἐκεῖνον ἀνθρωπότητος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν: «***Χανόμεθα ἐκ πείνης***». Αὕτη ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ τὴν ἐπιδεκτικότητα αὐτῆς ὅπως δεχθῇ τὸν Χριστόν.

Ἡ ***δευτέρα ἰδιότης***, τὴν ὁποίαν θὰ ἀναζητήσωμεν ἐν τῇ ψυχῇ εἶναι ἡ ***πλαστικότης***, τὸ ***εὔπλαστον,*** ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν συμμορφοῦται πρὸς τὸν Τύπον. Ἡ πλαστικότης αὕτη εἶναι ἴδιον τῶν ἐχόντων ζωὴν πλασμάτων πάσης μορφῆς, ἀλλ' ἰδίως τῶν ἀνωτέρων μορφῶν. Ὁ ἀνόργανος κόσμος εἶναι ἄκαμπτος καὶ ἀκίνητος· τὸ κρύσταλλον, ὁσάκις καὶ ἂν διαλυθῇ καὶ ρευστοποιηθῇ θὰ λάβῃ πάλιν, ἀποκρυσταλλούμενον ἐκ νέου, τὴν ἀρχικήν του μορφήν, οὐδὲ δύναται νὰ παρεκκλίνῃ ταύτης. Τὸ φυτόν, ἐπιδεκτικώτερον μεταβολῆς, εἶναι ὅμως καὶ αὐτὸ περιωρισμένης εὐκαμψίας· εἶναι αἰχμάλωτον, ἐνσφηνωμένον διὰ τῆς ρίζης του εἰς τὴν γῆν. Τὸ ζῷον χαίρει μεγαλειτέραν ἐλευθερίαν· εἶναι εὐκίνητον, εὐαίσθητον, ἐλεύθερον. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶναι ἐξ ὅλων τῶν πλασμάτων ὁ εὐαισθητότερος, ὁ μᾶλλον εὐκίνητος καὶ ὀλιγώτερον ὑποκείμενος εἰς μίαν ἀπαρέγκλιτον κατεύθυνσιν ζωῆς. Εἶναι ὁ ἐπιδεκτικώτερος ὅλων πρὸς τὰς ἔξωθεν ἐντυπώσεις καὶ τὰς μεταβολὰς τοῦ περιβάλλοντος· ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχή του διακρίνονται ὑπὸ εὐκινησίας εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένης. Ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ἀστραπιαίαν ταχύτητα καὶ λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεώς του, εἴτε τὴν θαυμασίαν δύναμιν τοῦ νὰ προσαρμόζεται ἐν ἀκαρεῖ πρὸς κάθε μεταβολήν, ἢ τὴν ποικιλίαν καὶ λεπτότητα τῶν διαθέσεων αὐτοῦ, ἢ τέλος τὴν ἀπεριόριστον δύναμιν ἀναπτύξεως, πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτοχος τῆς τελειοτάτης διανοητικῆς πλαστικότητος. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν πλαστικότητα ἔγκειται ἡ ἐλπὶς τῆς ποθουμένης μεταμορφώσεως. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ προορισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ *ἀναγέννησις*.

Β') ***Ἡ ζωή.***—Ὅπως εἰς τὸν φυσικὸν ὀργανισμὸν ὑπάρχουν τρία τινά—

ἡ διαπλάσιμος ὕλη, ἡ ἤδη διαπλασθεῖσα ὕλη καὶ τὸ διαπλάττον ταύτην στοιχεῖον, ἤτοι ἡ ζωή, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἔχομεν τὴν ***παλαιὰν φύσιν*** (τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον) τὸν ***νέον ἄνθρωπον*** (τὴν νέαν κτίσιν) καὶ τὴν ***Ζωήν,*** τὴν ἐνεργοῦσαν τὴν μεταμόρφωσιν. Ἐδῶ παύει νὰ παρέχῃ τὰ φῶτά της ἡ Ἐπιστήμη, ἀφοῦ μάλιστα οὔτε τί εἶναι ἡ φυσικὴ ζωὴ δύναται νὰ μᾶς εἴπῃ. Τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔρχεται ἄλλοθεν. Ὑπῆρξεν Εἷς, τὸν ὁποῖον ἡ Ἱστορία ἀναγνωρίζει ὡς τὴν Ἀλήθειαν. Αὐτὸς δέ, ὁ ἀψευδής, εἶπε περὶ Ἑαυτοῦ: «***Ἐγώ εἶμαι ἡ Ζωή***». Προσέτι εἶπεν: «***Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν***». «***Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει ζωήν***». Ὁ δὲ Ἀπόστολος αὐτοῦ διεκήρυξεν: «***Οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν;***»

Ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνοικίσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ψυχήν; Παράγεται τύπος ὅστις ἀναπαριστᾷ τὸν Τύπον τοῦ Χριστοῦ, ζωὴ ἀναπαριστῶσα τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, οὕτως ὥστε ὅταν βλέπωμεν τοιαύτην ἀναπαράστασιν εἰς τὸν χαρακτῆρα ἀνθρώπου τινὸς συμπεραίνομεν, ὅτι εἰς αὐτὸν ἐνοικεῖ καὶ ἐνεργεῖ τὸ Πρότυπον, ὁ Χριστός.

Γ΄) ***Ὁ τρόπος τῆς διαπλάσεως καὶ μεταμορφώσεως.***—Ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ μέγα θαῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος διαπλάττεται εἰς τὸ καθ᾽ ὁμοίωσιν τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ. Ἡ γενικὴ κατεύθυνσις, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τούτου μᾶς ἀρκοῦν.

Ἀλλ᾽ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀποχωρισθῶμεν προσωρινῶς ἀπὸ τὴν Βιολογίαν. Ἐδῶ εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ψυχὴν νέον στοιχεῖον, ἄγνωστον εἰς τὸ ζῷον,—ἡ ***ἐνσυνείδητος δύναμις τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς.*** Τὸ ζῷον συμμορφοῦται πρὸς τὸν τύπον τοῦ εἴδους του τυφλῶς καὶ ἀσυνειδήτως. Δὲν θὰ ἦτο ἄρά γε δυνατὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ συμμορφωθῇ αὐτομάτως πρὸς τὸ ὑψηλὸν Πρότυπον τῆς πνευματικῆς ζωῆς, χωρὶς γνῶσιν ἢ δύναμιν ἐκλογῆς περισσοτέραν παρ᾽ ὅ,τι ἔχουν τὰ ζῷα, ***Ἀλλ᾽ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἦτο ἄνθρωπος.*** Διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὡς τοιοῦτον, ἀπαιτεῖται ἰδιάζουσα καὶ ἐπιπρόσθετος πρόβλεψις. Τοῦτο εἶναι οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον.

Ἐν πρώτοις, τὸ πνεῦμα, ὡς ἔχον γνῶσιν ἑαυτοῦ καὶ κεκτημένον τὴν δύναμιν τῆς ἐκλογῆς, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἐπαρκῆ ***γνῶσιν ἐκείνου,*** τὸ ὁποῖον θὰ ἐκλέξῃ. Μὲ ἄλλας λέξεις, διὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ Πρότυπον, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τί εἶναι τοῦτο. Ἀπαιτεῖται ***ἀποκάλυψις,*** ἥτις ὅμως δὲν δύναται νὰ προέλθῃ ἄλλοθεν εἰμὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Προτύπου. Τὸ εὑρίσκομεν δὲ εὐθὺς εἰς ***τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.*** Ὁ ἀποκαλυφθεὶς Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ παρίσταται ἐνδεδυμένος τὴν ὕλην, τὴν σάρκα ἡμῶν καὶ κατοικῶν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. Ἡ ἐνσάρκωσις εἶναι ἡ ζωή, ἥτις ἀποκαλύπτει τὸν Τύπον. Περὶ τούτου εἶναι ἀνέκαθεν σύμφωνοι οἱ ἄνθρωποι, ὅτι σκοπὸς τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ ἦτο τὸ νὰ ἀποκαλυφθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον νὰ ἀποκαλυφθῇ; «***Ἵνα τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι*** (θεωροῦντες ὡς ἐν κατόπτρῳ) ***εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν***» (Β΄. Κορ. γ΄. 18).

Ἀλλ᾽ ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἡ δύναμις τῆς ἐκλογῆς, εἶναι ἀνάγκη ὁ ἀποκαλυπτόμενος Τύπος, νὰ ἦναι τὸ ὑπέρτατον Πρότυπον, τὸ ὕψιστον, τὸ Ἰδεῶδες. Ἀναγνωρί-

ζεται κοινῶς ὅτι ἀπαιτεῖται ἓν ἰδανικὸν διὰ πᾶσαν εἰλικρινῆ ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, αὔξησιν καὶ ἐπιτυχίαν, ὅλοι δὲ ὅσοι ἔχουν ὡς βάσιν τῆς ζωῆς των τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ἀποβλέπουν εἰς ἰδανικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τέλεια. Τοῦτο δὲ τὸ ἰδανικόν, τὸ ὁποῖον ἔχει τις ἐνώπιόν του, εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τὸ πρῶτον ἀποτρέπει τὴν θέλησίν του ἀπὸ τὰ χαμερπῆ καὶ κατευθύνει αὐτὴν πρὸς τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν ἀρετήν. Τοῦτο ἀληθεύει καὶ ὡς ἁπλῆ φιλοσοφία. Ἀλλ' ἡ φιλοσοφία δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἓν κοινὸν καὶ τέλειον Ἰδεῶδες. Περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅμως φίλοι καὶ ἐχθροί, πιστοὶ καὶ ἄπιστοι, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνομολογήσουν ὅτι ἡ θρησκεία αὕτη παρουσιάζει εἰς τὰ ὄμματα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν πρὶν ἐλλείποντα καὶ ἀναζητούμενον ἐκεῖνον Τύπον, τὸ ὕψιστον Ἰδεῶδες, τὸν Τέλειον Ἄνθρωπον.

Τὸ πρῶτον βῆμα λοιπὸν πρὸς τὴν πρὸς τὸν Τύπον συμμόρφωσιν εἶναι ἡ ***ἀναγνώρισις τοῦ Ἰδεώδους***, ἀλλ' εἶναι ἁπλῶς ἓν βῆμα. Χιλιάδες εἶναι οἱ θαυμάζοντες τὸν Χριστόν, οἱ ὁποῖοι δὲν γίνονται Χριστιανοί.

Μένει ὅθεν τὸ οὐσιῶδες ζήτημα : ***Κατὰ ποῖον τρόπον θὰ συμμορφωθῇ ὁ θέλων, πρὸς τὸν ἰδεώδη Τύπον ;*** Πῶς θὰ γίνῃ ἡ μεταβολὴ αὕτη, Ποῦ ; καὶ ὑπὸ τίνος ; Ἰδοὺ ἡ λυδία λίθος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπ' αὐτῆς προσκρούουν καὶ καταρρέουν ὅλαι αἱ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ θεωρίαι, ὅλαι αἱ προσπάθειαι, ὅπως δοθῇ φυσική τις ἑρμηνεία εἰς αὐτόν, ὅπως θεωρηθῇ ἁπλῶς ὡς ἓν σύστημα φιλοσοφικὸν μεταξὺ τόσων ἄλλων φιλοσοφιῶν. Ἐδῶ καὶ ἡ ἀτομικὴ θρησκεία εὑρίσκει τὸ σοβαρώτατον πρόσκομμά της. Διότι ἐνῷ παραδέχονται πάντες τὸ ὑπέροχον τοῦ Χριστιανικοῦ Ἰδεώδους, ἐνῷ ἡμεῖς πάντες συμφωνοῦμεν ὅτι εἶναι καθῆκον τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἀσπασθῇ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτό—σταματῶμεν ἐνώπιον τοῦ ἀναποφεύκτου προβλήματος : ***Πῶς δύναται ὁ ἐπιθυμῶν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ Ἰδεῶδες τοῦτο νὰ τὸ κατορθώσῃ*** ; Ἰδοὺ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς θρησκείας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέκρουσαν οἰκτρῶς ἄτομά τε καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐν συνόλῳ.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅμως τῆς Βιολογίας ἐξεταζόμενον, τὸ πρόβλημα εὐθὺς ἁπλοποιεῖται, ἡ δυσχέρεια ἐξαφανίζεται, καθότι ὑπάγεται εἰς τὸν αὐτὸν νόμον τῆς ζωῆς, ὅστις διέπει τὰ τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἐπὶ αἰῶνας τώρα οἱ ἄνθρωποι καταβάλλουν ἀπεγνωσμένας προσπαθείας ὅπως εὕρουν τρόπους καὶ μεθόδους, διὰ τῶν ὁποίων νὰ δυνηθοῦν νὰ πραγματοποιήσουν εἰς ἑαυτοὺς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο Πρότυπον—τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἂς διδαχθῶμεν καὶ πάλιν ἐκ τῆς Βιολογίας. Ἐρωτῶμεν : Τὸ πρωτόπλασμα δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸν Τύπον τοῦ εἴδους ; Τὸ ἔμβρυον δύναται νὰ διαπλάσῃ ἑαυτὸ καὶ νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τοῦ γονέως ; Ἡ πρὸς τὸν τύπον συμμόρφωσις ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς ὕλης, ἢ ὑπὸ τῆς ζωῆς τῆς ἐν τῷ Τύπῳ ἐνοικούσης ; Ἡ ὀργάνωσις εἶναι τὸ αἴτιον τῆς ζωῆς, ἢ τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης ; Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἑπομένως ἡ πρὸς τὸν Τύπον συμμόρφωσις ἐξασφαλίζεται δι' αὐ οὗ τοῦ Τύπου. ***Ὁ Χριστὸς παράγει τὸν Χριστιανόν.***

Ἵνα δὲ πεισθῶμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν παγκόσμιον Νόμον τῆς Ζωῆς δὲν ἔχομεν εἰμὴ νὰ παρατηρήσωμεν τὰς φυσικὰς λειτουργίας τοῦ σώματός μας, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται τακτικῶς καὶ ἀδιακόπως ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς θελήσεως

ἡμῶν. Κατὰ τί συντελεῖ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος ἢ τὴν ἀναπνοήν; Ἐξουσιάζει καθόλου τὴν σωματικήν του ἀνάπτυξιν;

«***Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ ἕνα πῆχυν;***» Εἰς τὰς ἐκκρίσεις τοῦ σώματος, τὴν πέψιν καὶ τὰ ἀνακλαστικὰ φαινόμενα τί μέρος λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος; Μένει παθητικός, αὐτομάτως ὑφιστάμενος τὰς ἐκ τῆς λειτουργίας ὅλων τῶν ὀργάνων του, ὠφελείας. Καὶ ὅμως ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἦναι ὁ διοργανωτὴς τῆς ψυχῆς του! Ὢ, ἀνόητε καὶ ἐπιπόλαιε ἄνθρωπε, σὺ ὅστις δὲν δύνασαι νὰ πλάσῃς οὔτε ἕνα ὄνυχα τῆς χειρός σου, τολμᾷς νὰ πιστεύῃς ὅτι δύνασαι νὰ διαπλάσῃς τὴν μυστηριώδη σου ψυχὴν συμμόρφως πρὸς τὴν ἀνέκφραστον εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ; Σύ, ὅστις δὲν δύνασαι νὰ προσθέσῃς ἕνα πῆχυν εἰς τὸ ἀνάστημά σου, διατί δὲν θέλεις δεχθῇ νὰ σὲ ὑψώσῃ Ἐκεῖνος πρὸς τὸ τέλειον ἀνάστημα τοῦ τελείου Τύπου;

Εἶναι ταπεινωτικὸν διὰ τὸν φυσικὸν ἄνθρωπον ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἰδίας του ταύτης ἀδυναμίας καὶ ἀνικανότητος. Οὗτος ζητεῖ διὰ τῶν ἰδίων του ἔργων δικαιοσύνης νὰ κερδήσῃ τὴν ἰδεώδη ζωήν. Τὸ δόγμα τῆς ***ἀνθρωπίνης ἀνικανότητος*** ὑπῆρξε πάντοτε ἀντιπαθὲς εἰς τοὺς μὴ ἐμβαθύνοντας εἰς τὴν ἰδίαν των ψυχήν, καὶ ἑπομένως ἀγνοοῦντας ἑαυτούς. Διὰ τὸν βιολόγον ὅμως τὸ δόγμα τοῦτο βασίζεται ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τῆς Φύσεως.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιβεβαιώσεως τῆς ***ἀνικανότητος τοῦ ἀνθρώπου ὅπως διαμορφώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸ κατὰ Χριστὸν ὁμοίωμα***, ἔχομεν καὶ τὸν «βεβαιότερον λόγον» τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐπιβεβαιούσης τὴν ἀλήθειαν ἐκείνην. Σημειώσατε πῶς τονίζει τὴν παθητικότητα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως, εἰς τὰς ἀκολούθους ρήσεις: «***Πᾶς ὁ πιστεύων..... ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται***»—«***Ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔτι ἁμαρτάνει***».—«***Ἐνδυσάμενοι τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν***».—«***Εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.***»—«***Ἄχρις οὗ μορφωθῇ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν***».—«***Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.***»—***Τὸ δὲ*** «***Μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε***» δὲν ἀναιρεῖ τὴν ὡς ἄνω μεγάλην ἀλήθειαν, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Διότι ὁ ἱερὸς συγγραφεύς, ὡσεὶ προλαμβάνων πᾶσαν δυνατὴν παρανόησιν τοῦ χωρίου τούτου, προσθέτει εὐθύς: «***Ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ πράττειν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας***». Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ Χριστός, διὰ τοῦ Πνεύματός Του ἀναγεννᾷ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Μένει λοιπὸν ὅλως παθητικός, ὅλως ἀδρανὴς ὁ ἄνθρωπος; Εὑρίσκεται ἐκτὸς τοῦ στίβου; Εἶναι ἁπλῶς ὁ πηλὸς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κεραμέως, μηχανὴ αὐτόματος; ἐργαλεῖον; Ναὶ καὶ ὄχι. Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ σταθμίσωμεν ἐπακριβῶς τὸ μέρος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας. Ἀλλ' ἓν τελικὸν βλέμμα πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν καὶ τὰς φυσικὰς λειτουργίας τοῦ σώματος παρέχει ἐπαρκὲς φῶς ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ τούτου ζητήματος.

Βλέπομεν ὅτι ἐνῷ καὶ ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος συντελοῦν εἰς τὴν συντήρησιν τῆς φυσικῆς ζωῆς, τὸ μέγιστον ὅμως μέρος εἶναι ἔργον τῆς φύσεως. Εἰς τὴν κυκλο-

φορίαν τοῦ αἵματος, τὴν ἀναπνοήν, τὴν πέψιν, τὰς ἐκκρίσεις, τὴν αὔξησιν τοῦ θέματος, ἡ φύσις ἐκτελεῖ σχεδὸν τὸ ὅλον μέρος, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐλάχιστον. Ἀλλά, παραδόξως, τὸ ἐλάχιστον τοῦτο μέρος δὲν εἶναι ὀλιγώτερον οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὅλου σώματος. Διότι ὁ ἄνθρωπος **τρέφει** τὸ σῶμα. Αὐτὸς λαμβάνει τὴν τροφήν, ἀλλ᾽ ἅπαξ ἡ τροφὴ διέλθῃ διὰ τῶν χειλέων του ἐκφεύγει ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του· τὴν παραλαμβάνουν πρῶτον τὰ διάφορα τμήματα τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλα ὄργανα. Ἡ ἀρχικὴ ὅμως πρᾶξις τῆς θρέψεως εἶναι ἡ λῆψις τῆς τροφῆς, ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς δὲ ταύτης τίποτε δὲν δύναται νὰ γίνῃ. Τὸ παράδειγμα τοῦτο χρησιμεύει ὅπως μᾶς διδάξῃ ὅτι καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν νέαν ζωὴν δὲν μένει ξένος ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Χριστός, ἡ Ζωή, εἶναι ὁ ζωογονῶν τὸν φυσικὸν ἄνθρωπον πνευματικῶς. Ἂς ἐκλέξῃ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τὴν Ζωήν, ἂς τρέφῃ ἀεννάως δι᾽ αὐτῆς τὴν ψυχήν του, νεκρώνων καθ᾽ ἑκάστην τὰ στοιχεῖα τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Ἂς μένει διαρκῶς ἐν τῷ Χριστῷ ἀφομοιούμενος πρὸς αὐτόν, ὅπως τὸ κλῆμα ἀφομοιώνει τὸν χυμὸν τῆς ἀμπέλου, ἵνα οὕτως ἀνανεούμενος, βαθμηδὸν μορφωθῇ εἰς τὸ κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Ἐκείνου.

Ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνέχει τὸν ὕψιστον μυστικισμόν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ τὴν πληρεστάτην συμφωνίαν πρὸς τὴν φύσιν. Εἰς τί ἄλλο καταγίνεται ἡ φύσις ὁλόκληρος εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ βασίλεια, ἂν μὴ εἰς τὴν ***συμμόρφωσιν πρὸς τὸν τύπον;*** Ἰδοὺ καὶ ἡ σημασία τοῦ ὑπὲρ ὑπάρξεως ἀγῶνος—νὰ παρεμποδισθῇ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ τύπου, νὰ τελειοποιηθῇ καὶ νὰ ἐξευγενισθῇ ὁ τύπος, καὶ δι᾽ αὐτοῦ νὰ πληρωθῇ ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἀήρ.

Τοῦ δὲ Χριστιανισμοῦ ὁ ἀγὼν ἐπιδιώκει ὡσαύτως, τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἰδεώδους Τύπου καθ᾽ ὅλην τὴν Οἰκουμένην—***τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἑδραίωσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.*** Δὲν εἶναι ἀεροβασία τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα, δὲν εἶνε ὀνειροπόλοι οἱ Χριστιανοί, οἱ ἀγωνιζόμενοι νὰ ζήσουν κατὰ Χριστόν, ἀλλ᾽ ἐπιδιώκουν σκοπόν, ὅστις εὑρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μὲ τὴν ὅλην διάταξιν τῶν νόμων τῆς Ὑπάρξεως.

Ἡ εὐρεῖα αὕτη ἄποψις τῆς ***σωτηρίας τῆς ψυχῆς***, ὁποῖον ἐνέχει μεγαλεῖον! Δὲν πρόκειται μόνον περὶ συγχωρήσεως ἢ ἐξασφαλίσεως τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς, ἢ περὶ τῆς εἰς τὸν τόπον τῆς αἰωνίου εὐδαιμονίας εἰσαγωγῆς αὐτῆς. Πρόκειται περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πρότυπον τοῦ Χριστιανοῦ, πρὸς τὸν Χριστόν, τὴν ἐξευγένισιν τῶν εὐτελῶν φυσικῶν στοιχείων, ἕωσοῦ καταντήσουν εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ ὑπερτάτου Καλοῦ. Τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον, ἐξασφαλίζεται ***ἡ ἑνότης τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ, «ἵνα ὦσι τὰ πάντα ἕν».***

Ἰδοὺ ὁ ὕπατος τελικὸς σκοπός, πρὸς τὸν ὁποῖον τείνει ἅπασα ἡ Δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν θὰ ἠδύνατό ποτε νὰ προΐδῃ τοιαύτην ἐξέλιξιν διὰ τὸν εὐγενέστατον καὶ ἀνώτατον ὅλων τῶν ὀργανισμῶν τῆς φύσεως. Ἡ ***Ἀποκάλυψις*** εἶναι ἐκείνη, ἥτις φανερώνει τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ὑπάρξεως, τὸ κορύφωμα τῆς ὅλης Δημιουργίας. Ἄνευ αὐτοῦ ἡ ἐξέλιξις δὲν ἔχει μέλλον. Εἶναι εἷς κίων, πλουσίως ἐπεξειργασμένος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπει τὸ κιονόκρανον. Εἶναι πυραμίς, τὴν ἀπέραντόν της βάσιν ἔχουσα εἰς τὴν ἀνόργανον φύσιν, ὑψου-

μένη συμμετρικῶς καὶ ἐπιβλητικῶς, ἀλλ᾽ ἀντὶ κορυφῆς παρουσιάζουσα νέφος πυκνόν. Τὸ νέφος τοῦτο διασκορπίζει ὁ Χριστιανισμός, καὶ ἰδοὺ ἐμφανίζεται ὁλόκληρον καὶ τέλειον τὸ ἔργον τῆς Δημιουργίας. Οἱ ἄνθρωποι ἔκπληκτοι βλέπουν ἀποκαλυπτόμενον τὸ τέρμα καὶ πλήρωμα τοῦ σταδίου τῆς Ζωῆς, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἡ μόνη ζωὴ ἥτις θὰ ἀναπτυχθῇ ἀκεραία. Χωρὶς τοῦ Χριστοῦ, ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κίων θραυσμένος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον γένος πυραμὶς ἀτελής. Ἀπέναντι τῆς αἰωνιότητος ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά, ὅλαι αἱ ἀνθρώπιναι ἐλπίδες ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, διαλύονται πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ τάφου. Οἱ φυσικοὶ τύποι ἐξαφανίζονται σὺν τῷ χρόνῳ. Μόνον εἷς τύπος παραμένει αἰώνιος, ὁ Χριστός! «***Ὅταν δὲ ὁ Χριστός, ἡ ζωὴ ἡμῶν, φανερωθῇ, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ***».

[Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ] ***Ἐρρῖκος Δρῶμμονδ***

Η ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ

Τὴν 11 Νοεμβρίου συνεπληρώθησαν δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ᾽ ἣν ὁ τηλέγραφος καὶ ὁ ἀσύρματος ἀνήγγειλαν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὅτι συνωμολογήθη ἀνακωχὴ καὶ κατέπαυσεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὅστις ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ τέσσαρας μῆνας εἶχεν αἱματοκυλίσει τὴν ἀνθρωπότητα. Οὐδέποτε ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ εἶχε σημειωθῇ τόσον τεραστία καὶ μακροχρόνιος ἀλληλοσφαγή. Διὰ τοῦτο ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀνακούφισις ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀνακωχῆς ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος, ἔκτοτε δὲ κατὰ τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἐπεκράτησεν, εἰς τὰς πλείστας τῶν χωρῶν, αἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον πόλεμον, ἡ συνήθεια ὅπως κατὰ τὴν 11ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 11 Νοεμβρίου ἐπὶ δύο λεπτὰ τῆς ὥρας σταματᾷ πᾶσα κίνησις καὶ ὁμιλία καὶ τηρῆται σιγὴ ἀπόλυτος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ἐκείνης στιγμῆς, καθ᾽ ἣν ἔπαυσεν ὁ τρομερὸς ἀλληλοσπαραγμός.

Ἡ συμπλήρωσις τῆς πρώτης δεκαετίας ἀπὸ τῆς καταπαύσεως τοῦ μεγάλου πολέμου παρέχει κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως κάμωμεν ἕνα ἀπολογισμὸν τῆς μεταπολεμικῆς ταύτης περιόδου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς εἰρήνης, ἥτις ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς νικηθέντας.

Ποῖαι ἦσαν αἱ ἀρχαί, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπολέμησαν οἱ νικηταί, καὶ τὰς ὁποίας, διαρκοῦντος ἔτι τοῦ πολέμου, διεκήρυξαν ὅτι ἐν περιπτώσει νίκης θὰ ἐφήρμοζον διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης;

Γενικῶς εἰπεῖν, τὰ νικηφόρα ἔθνη ἦσαν τὰ ἐκ παραδόσεως καὶ ἰδιοσυγκρασίας φιλελεύθερα—Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰταλία, Ἀμερική, Ἑλλάς, Βέλγιον, Σερβία, Ρουμανία, Ἰαπωνία, κτλ.—ἐνῷ τὰ ἡττηθέντα κράτη—Γερμανία, Αὐστρία, Τουρκία—ἐκράτουν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῶν διαφόρους πληθυσμοὺς καὶ λαοὺς παρὰ τὴν θέλησιν τούτων. Ἦιο λοιπὸν φυσικόν, ὅτι μία τῶν ἀρχῶν, ὑπὲρ ἧς ἐτάχθησαν

καὶ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου οἱ νικηταί, ἦτο ***ἡ ἀπελευθέρωσις*** τῶν πληθυσμῶν καὶ λαῶν τούτων ἀπὸ τὰς ξένας κυριαρχίας καὶ ἡ ἀπονομὴ εἰς αὐτοὺς τοῦ δικαιώματος τῆς ***αὐτοδιαθέσεως***. Καὶ οὕτω διὰ τῶν διαφόρων συνθηκῶν τῆς εἰρήνης (Βερσαλλιῶν, Τριανόν, Νεϊγὺ καὶ Σεβρῶν) ἱδρύθησαν τὰ ἀνεξάρτητα κράτη τῆς Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, ἐξεπληρώθησαν δὲ οἱ ἐθνικοὶ πόθοι διαφόρων περιοχῶν, διὰ τῆς προσαρτήσεως αὐτῶν εἰς κράτη ὁμαίμονα. Οὕτω λ. χ. ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη ἐπεστράφησαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ Σλέσβικ εἰς τὴν Δανίαν, προσηρτήθησαν δὲ ἡ Κροατία, Σλοβενία, Δαλματία, Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἡ Θράκη καὶ ἡ Σμύρνη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δυστυχῶς ἡ ἱερὰ ἀρχὴ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν δὲν ἐφηρμόσθη πλήρως, ἀλλὰ καὶ παρεβιάσθη ἐν πολλοῖς, πρὸς ἱκανοποίησιν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τῶν νικητῶν. Οὕτως ἡ Ἰταλία ἐπέμεινε νὰ προσαρτήσῃ, διὰ λόγους στρατηγικούς, τὸ Νότιον Τυρόλον κατοικούμενον ὑπὸ Γερμανῶν, τὴν Ἰστρίαν, ἧς οἱ πλεῖστοι κάτοικοι εἶναι Κροάται καὶ τὴν Δωδεκάνησον, ἥτις εἶναι καθαρῶς Ἑλληνική. Ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν ἀπεσπάσθησαν παρὰ τὰς διαμαρτυρίας των μεγάλοι Οὐγγρικοὶ πληθυσμοὶ καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ Τσεχοσλοβακίαν. Τέλος, οἱ Ἀρμένιοι, εἰς οὓς οἱ νικηταὶ εἶχον ἐπισήμως ὑποσχεθῆ ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύχην των καὶ ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐξεδιώχθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ 1922.

Ἑτέρα ἀρχή, ἣν προέθεντο οἱ νικηταὶ τοῦ μεγάλου πολέμου, ἦτο ***νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν ἀνὰ τὸν κόσμον***. Καὶ ναὶ μὲν δὲν προσεπάθησαν, οὔτε ἠδύναντο, νὰ καταλύσουν τὰ μοναρχικὰ πολιτεύματα τῶν νικηθέντων κρατῶν, ἀφοῦ ἄλλως τε τὰ πλεῖστα τῶν νικηφόρων κρατῶν εἶχον καὶ ἔχουν συνταγματικοὺς βασιλεῖς. Ἀλλ' εἰς τὴν γενικὴν ἐκκαθάρισιν, ἣν ἐπέφερεν ὁ πόλεμος, κατέρρευσαν ἐφ' ἑαυτῶν παταγωδῶς αἱ μοναρχίαι ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ρωσσίᾳ, Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ δημοκρατιῶν. Ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ νεοσύστατα κράτη, ἅτινα ἀναφέρομεν ἀνωτέρω, ἐπροτιμήθη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀντιδράσεις τῶν βασιλοφρόνων μειονοτήτων καὶ τὰ σφάλματα τῶν νέων δημοκρατικῶν κυβερνήσεων, ἡ δημοκρατικὴ ἰδέα ἐστερεώθη καὶ φαίνεται ὁσημέραι παγιουμένη. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς μέχρι μυελοῦ ὀστέων βασιλόφρων, ἡ δημοκρατία φαίνεται ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἔθνους καὶ πᾶς φόβος περὶ παλινορθώσεως τῆς μοναρχίας ἐξέλιπεν. (1)

Ἐξ ἄλλου, διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, τῇ ἐπιμονῇ τοῦ προέδρου Οὐΐλσωνος, ἱδρύθη ***ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν***, ὡς θεσμὸς πρὸς ἀποτροπὴν τῶν πολέμων διὰ τῆς προσεγγίσεως καὶ εἰρηνικῆς συνεννοήσεως καὶ συνεργασίας τῶν

(1) Εἰς τὰς ἀληθεῖς δημοκρατίας δὲν συμπεριλαμβάνομεν τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν, ἥτις δὲν δημοκρατεῖται ἀλλ' ἀπολυταρχεῖται ὑπὸ τῆς ἀπαισιωτέρας καὶ χυδαιοτέρας τυραννίας, ἣν ἐγνώρισέ ποτε ὁ πεπολιτισμένος κόσμος—τυραννίας μιᾶς σπείρας περίπου 600,000 κομμουνιστῶν ἐπὶ πληθυσμοῦ 100 ἑκατομμυρίων. Ἡ ἀπολυταρχία αὕτη, ἡ ψευδῶς τιτλοφορουμένη «Ἕνωσις Δημοκρατιῶν», εἶναι ἀσφαλῶς προωρισμένη συντόμως νὰ καταρρεύσῃ, ὅπως ὅλαι αἱ ἀπολυταρχίαι.

ἐθνῶν τῆς γῆς. Ὁ θεσμὸς οὗτος ὑπῆρξεν ἔκτοτε ὁ στόχος πολλῶν ἐπικρίσεων καὶ εἰρωνειῶν, διότι δὲν ἀπέδωκεν ἀμέσως ὅσα ἀποτελέσματα ἀνεμένοντο ἐξ αὐτοῦ. Καὶ δυστυχῶς αὐτὴ ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία δὲν προσεχώρησεν ἀκόμη εἰς τὸ δημιούργημα τοῦτο τοῦ μεγάλου προέδρου αὐτῆς Οὐΐλσωνος. Ἐν τούτοις, θὰ ἦτο θαῦμα, ἐὰν ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας κατωρθοῦτο ἡ ἀναγέννησις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ ἡ ἄρδην μεταβολὴ τῶν μακραιώνων συνηθειῶν καὶ παραδόσεων τῆς παλαιᾶς διεθνοῦς διπλωματίας, ἥτις τὸν πόλεμον ἐθεώρει ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων παιγνιδίων αὐτῆς καὶ σπανίως, ἢ καὶ οὐδέποτε ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὰς θελήσεις τῶν λαῶν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἠθικῆς. Πρέπει δὲ ἐξ ἄλλου νὰ ὁμολογήσῃ πᾶς τις ὅτι ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἂν καὶ εἰσέτι δὲν ἀπέκτησε τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς ἐνόπλου βίας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς εἰς τὰ τυχὸν δυστροποῦντα κράτη, μὅλα ταῦτα ἐσημείωσεν ἤδη σπουδαίας προόδους εἰς τὸ ἔργον τῆς διεθνοῦς προσεγγίσεως συνεννοήσεως καὶ συνεργασίας, καὶ ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέχρι τοῦδε ὑπάρχον κέντρον εἰρηνικῆς προσπαθείας καὶ ἀντιδράσεως κατὰ τῶν πολέμων. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, ἂν ἐλειτούργει ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν κατὰ τὸ 1914, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ προελαμβάνετο ὁ πόλεμος. Καὶ ὁ μηχανισμός της, ὁλοὲν τελειοποιούμενος καὶ ἐνισχυόμενος, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν πρόληψιν πολέμων, ἔχων ἄλλως τε ἰσχυρὸν συνεπίκουρον τὴν ὁμόφωνον γνώμην καὶ θέλησιν τῶν λαϊκῶν καὶ διανοουμένων τάξεων πάσης πεπολιτισμένης χώρας.

Εἰς ἓν ζήτημα ὁμολογουμένως ἡ τελευταία δεκαετία δὲν ἐσημείωσε πρόοδον, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν—εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ***γενικοῦ ἀφοπλισμοῦ.*** Καὶ τοῦτο ὀφείλεται ὄχι εἰς τὰ μικρὰ κράτη τόσον, ὅσον εἰς τὰ μεγάλα, καὶ κυρίως εἰς τὰ τρία μᾶλλον προωδευμένα καὶ πεπολιτισμένα ἐκ τῶν νικητῶν τοῦ πολέμου—εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικήν. Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Νοτιοσλαυΐα εἶναι καὶ αὐταὶ κατὰ τοῦ ἀφοπλισμοῦ· ἀλλ' ἐὰν τὰ ἄλλα τρία μεγάλα κράτη κατώρθωνον νὰ συμφωνήσουν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι πάντα τὰ ἄλλα κράτη θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Γαλλία ἔχει τὴν σήμερον ὑπὸ τὰ ὅπλα στρατὸν πολὺ μεγαλήτερον ἢ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου πολέμου· καὶ τοῦτο διότι φοβεῖται, ὡς λέγει, νέαν ἐπίθεσιν τῆς Γερμανίας, ἂν καὶ ἀφωπλισμένης δυνάμει τῆς Συνθήκης. Ἡ δὲ Ἀμερική, ἐνῷ ὑπογράφει σύμφωνα ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, ταυτοχρόνως προβαίνει εἰς τὴν ναυπήγησιν τεραστίου πολεμικοῦ στόλου διὰ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις καὶ αὐτὴ ἀρνεῖται νὰ ἀφοπλισθῇ, διότι ἡ κυριαρχία τῶν θαλασσῶν εἶναι δι' αὐτὴν ζήτημα ὑπάρξεως, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ ἡ τροφὴ τοῦ λαοῦ της ἐξήρτηται ἐκ τῶν θαλασσίων της συγκοινωνιῶν. Καὶ οὕτως ἡ Εὐρώπη σύμπασα, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν τούτων μεγάλων Δυνάμεων, ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι ὡπλισμένη μέχρις ὀδόντων, καὶ τὴν σήμερον εὑρίσκονται ὑπὸ τὰ ὅπλα πολὺ περισσότεροι στρατοὶ «εἰρήνης», ἢ πρὸ τοῦ 1914.

Καὶ ἐδῶ ἔγκειται τὸ μέγα καὶ λυπηρὸν πρόβλημα τῆς ἡμέρας, καὶ ὁ κύριος κίνδυνος διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Οἱ λαοί, ὡς εἷς ἄνθρωπος, ποθοῦν τὴν

εἰρήνην καὶ φρίττουν πρὸ τῆς σκέψεως ἑνὸς νέου πολέμου. Ἐν τούτοις, τοσαῦται εἶναι αἱ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν δυσπιστίαι καὶ καχυποψίαι, ὥστε οὐδὲν κράτος θέλει νὰ ἀφοπλισθῇ, φοβούμενον μήπως εὑρεθῇ ἄοπλον ἐν ἐνδεχομένῃ ἐπιθέσει ἐκ μέρους ἄλλου ἔθνους. Καὶ οὕτως ὁ φαῦλος κύκλος ἐξακολουθεῖ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν στρατῶν καὶ στόλων, πρέπει πρῶτον νὰ ἐπέλθῃ ***ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν ψυχῶν***—νὰ ἐκλείψουν αἱ δυσπιστίαι καὶ ἀντιζηλίαι μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ νὰ ἐπιδοθοῦν ὅλοι εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς εἰρήνης. Πῶς θὰ κατορθωθῇ τὸ τοιοῦτο; Βεβαίως οὐχὶ διὰ βιαίων μέσων, διότι ἡ ψυχὴ καὶ αἱ ὁρμαί της δὲν δεσμεύονται διὰ τῆς ὑλικῆς βίας. Πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ὅλας τὰς χώρας ***ἐντατικὴ προσπάθεια διὰ τὴν καλλιέργειαν στενωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν,*** διότι διὰ τῆς καλλιτέρας γνωριμίας οἱ λαοὶ διδάσκονται ὅτι οἱ νομιζόμενοι ἐχθροί των εἶναι ἄνθρωποι, ἔχοντες καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην εἰρήνης καὶ παραγωγῆς ἐργασίας. Ἀπαιτεῖται ***προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης,*** διδάσκουσα τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς καὶ τὰς φρικώδεις καταστροφὰς τοῦ πολέμου. Ἀνάγκη ***καλλιεργείας διεθνοῦς συνεργασίας*** εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

Ἀλλὰ πρωτίστως καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνάγκη ***καλλιεργείας τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφοσύνης καὶ ἀλληλεγγύης.*** Καὶ τοῦτο μόνον διὰ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας θὰ κατορθωθῇ, διότι μόνος ὁ Χριστιανισμὸς ἐδίδαξε καὶ διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς «ἐξ ἑνὸς αἵματος ἐποίησε πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» καὶ ὅτι ὡς τέκνα τοῦ αὐτοῦ Οὐρανίου Πατρὸς πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς διδασκαλίας ἀπόκειται φυσικῶς εἰς τὰς διαφόρους Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Ἂν δὲ αὗται, ὡς ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν καὶ ἐχθροτήτων αὐτῶν, ἐφάνησαν μέχρι τοῦδε ἀμελεῖς καὶ ἀνεπαρκεῖς πρὸς τοιαύτην διαπαιδαγώγησιν τῶν λαῶν, εἶναι καιρὸς τώρα νὰ ἀνανήψουν καὶ νὰ ἐργασθοῦν δραστηρίως, κηρύττουσαι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδοκίαν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον.

Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

«Ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι».
(Πέτρ. Α' α' 16).

Ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ βίου εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτάτων ἀντικειμένων τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ ὅτι ἀπόλυτος ἀνάγκη ὑπάρχει καλῶς νὰ κατανοηθῇ καὶ ἐκτιμηθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὸ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, οὐδείς, νομίζω, θέλει ποτὲ ἀρνηθῇ. Ὁ Παῦλος γράφων πρὸς Τίτον καὶ παρέχων αὐτῷ ὁδηγίας περὶ τοῦ τί νὰ διδάσκῃ τοὺς ἐν Χριστῷ ὄντας καὶ πῶς νὰ προτρέπῃ αὐτοὺς εἰς εὐσεβῆ καὶ ἁγίαν ζωὴν βεβαιοῖ, ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας, ἤτοι ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν δι' αὐτοῦ σωζομένων ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἄσκησις αὐτῶν εἰς πᾶν ὅ,τι

ἅγιον καὶ σῶφρον καὶ εὐσεβές: «Διότι ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, διδάσκουσα ἡμᾶς νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ νὰ ζήσωμεν σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, προσμένοντες τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ εἰς ἑαυτὸν λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων» (Τίτ. β' 11—14).

Ἀλλ' ὅμως, ὅ,τι συνέβη ὡς πρὸς ἄλλα μέρη τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα τοῦ ἁγιασμοῦ. Ἐν ᾧ δηλ. κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου ἐκηρύττετο ἐν τῇ σχέσει ἣν ἔχει πρὸς τὴν διὰ πίστεως δικαίωσιν καὶ τῆς καρδίας τὴν ἀναγέννησιν, βαθμηδὸν ἤρξατο καταλαμβάνων οὗτος τὴν πρώτην θέσιν, τῆς διὰ πίσεως δικαιώσεως ἐν δευτέρῳ λόγῳ τιθεμένης, καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς καρδίας συγχεομένης πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν δι' ὕδατος βάπτισμα, ἕως οὗ ἐπῆλθε καιρός, καθ' ὃν ἁπανταχοῦ σχεδὸν ἐκηρύττετο σωτηρία ἐξ ἔργων νόμου καὶ διὰ πράξεων ἀσκητικῶν ἐθελοθρησκείας.

Ὅτε τέλος, θείᾳ χάριτι, ἐπῆλθεν ἡ σωτήριος ἐκείνη ἀντίδρασις τῆς θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως, τὸ δόγμα τῆς διὰ πίστεως δικαιώσεως ἔλαβε τὴν προσήκουσαν πάλιν θέσιν, ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς ἀναγεννήσεως τῆς καρδίας ἰσχυρῶς κατενοήθη, καὶ ἤρξατο κηρυττομένη μετὰ δυνάμεως· ἀλλ' ἐν τῷ ζήλῳ τοῦ νὰ διακρατήσωσι τὴν θεμελιώδη διδασκαλίαν περὶ δικαιώσεως διὰ τῆς πίστεως καὶ περὶ ἀναγεννήσεως, ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγιασμοῦ δὲν ἔτυχε τῆς αὐτῆς καλλιεργείας. Καὶ εἶναι τὸ φαινόμενον τοῦτο εὐεξήγητον· διότι ἡ πτῶσις τῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν κυρίως ὀφείλεται εἰς τὴν πλημμελῆ ὑπερεκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν καλῶν ἔργων ὡς μέσου σωτηρίας καὶ εἰς τὴν ὑποτίμησιν τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ· ὥστε, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἡ Ἐκκλησία ἦλθεν εἰς συναίσθησιν τοῦ σφάλματος αὐτῆς, ἦτο φυσικὸν νὰ περιορίσῃ τὰς ἐρεύνας αὐτῆς μᾶλλον εἰς τὰς θεμελιώδεις διδασκαλίας τῆς δικαιώσεως καὶ ἀναγεννήσεως, πεποιθυῖα ὅτι, ἐὰν ὑπάρξῃ πρῶτον ἡ ῥίζα τοῦ δένδρου, θὰ ἐπέλθῃ ἐν καιρῷ καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ γείνῃ ἐπὶ τέλους πλήρης ἡ ἐπανόρθωσις· καὶ ἰδοὺ ἀπό τινων δεκαετηρίδων ἡ ἀνάγκη τοῦ ἁγιασμοῦ κατανοεῖται λίαν ἰσχυρῶς, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἤρξατο βαθμηδὸν ὑψουμένη εἰς τὴν Ἀποστολικὴν περιωπήν. Σφάλματα βεβαίως γίνονται πολλά, ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ κινήσῃ τὸν ζῆλον τῶν ἐργατῶν τοῦ Κυρίου εἰς πληρεστέραν καὶ ταπεινοτέραν ἔρευναν τῶν Γραφῶν, καὶ ἑκάστου ἰδίᾳ Χριστιανοῦ, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀσφαλῶς προβαίνῃ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ὅλου θελήματος τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ περὶ ἁγιασμοῦ θέλω πειραθῆ πρῶτον μὲν νὰ δώσω τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ νὰ ὑποδείξω τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναγεννήσεως διαφοράν· δεύτερον θὰ προσπαθήσω νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὸ ἐρώτημα ἂν εἶναι δυνατὸς ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου· τρίτον θὰ ἐξετάσω τὰς δύο προτεινομένας μεθόδους τοῦ ἁγιασμοῦ, δηλ. τὴν ἐσφαλμένην καὶ τὴν κατὰ τὰς Γραφάς· τέταρτον θὰ προσπαθήσω νὰ ὑποδείξω τὸν κίνδυνον τῆς λεγομένης τελειό-

τητος· πέμπτον θέλω ἐκθέσῃ ἐν τίνι κεῖται ἡ μεγίστη σπουδαιότης τοῦ ἁγιασμοῦ, τὸ δὲ τελευταῖον μέρος τῆς πραγματείας θὰ περιέχῃ νύξεις τινὰς περὶ τοῦ τίνες εἶνε ἐκεῖνοι δι᾽ οὓς εἶναι εὔληπτος ἅμα καὶ πρόσφορος καὶ ἀναγκαία ἡ διδασκαλία αὕτη περὶ ἁγιασμοῦ. Εἴθε δὲ τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ φωτίσῃ τὸν ἀναγνώστην τῶν ὀλίγων τούτων σελίδων εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ ζωτικωτάτου τούτου διὰ τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ ζητήματος.

Α΄) ***Ὁρισμὸς καὶ διαφορὰ μεταξὺ ἀναγεννήσεως καὶ ἁγιασμοῦ.***—Ἁγιασμὸς εἶναι ἡ ἐξαγίασις τοῦ ὅλου βίου, ἤτοι ἡ ῥύθμισις τοῦ ὅλου βίου κατὰ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῷ ὁρισμῷ τούτῳ δύο εἶναι τὰ σημεῖα εἰς ἃ πρέπει νὰ δοθῇ ἰδιαιτέρα ἔμφασις. α΄) «ἡ ῥύθμισις τοῦ ὅλου βίου», ὅστις περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους καὶ τῆς καρδίας τοὺς πόθους, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ σχέδια, καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ καθόλου εἰπεῖν πᾶν ὅ,τι συνοδεύει τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὕπαρξιν καὶ ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου· β΄) «κατὰ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ», ἄρα οὐχὶ κατὰ τὴν αὐθαίρετον γνώμην τοῦ Χριστιανοῦ ἢ τῶν περὶ αὐτόν, ὅπερ πατάσσει τὴν ῥίζαν τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ τῆς ἐθελοθρησκείας. Εἶναι δὲ ἀναγκαῖαι αἱ δύο αὗται παρατηρήσεις, ἐπειδὴ ἔνθεν μὲν ὑπάρχουσι καὶ πράγματα ἀδιάφορα ὅλως διὰ τὸν Θεόν, οἷον τό, ποῖον ἐπάγγελμα θὰ ἀκολουθήσωσιν (ἐφ᾽ ὅσον εἶναι νόμιμον) ἐν τῷ βίῳ, ἢ τί θὰ σχεδιάσωσι διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐργασίας καὶ τὰ συμφέροντα, ἔνθεν δὲ ὑπάρχουσιν ἕτεροι οἵτινες νομίζουσι καὶ κηρύττουσιν ὡς ἁγιασμὸν τὴν ἑκούσιον ἀποστέρησιν ἀγαθῶν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὕπαρξιν αὐτῶν, καταφέρονται δὲ καὶ κατ᾽ αὐτῆς τῆς μετρίας ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ περιβολῇ φιλοκαλίας, καὶ ἀποκηρύττουσι τὴν μουσικὴν καὶ τὴν παιδείαν ὡς πράγματα ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἅγιον βίον. Ἐν πᾶσι τούτοις μὴ γένοιτο νὰ ἔχωμεν γνώμονα ἕτερον εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ἐν ᾧ κατακρίνει τὴν σπατάλην καὶ πολυτέλειαν καὶ τὴν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου προσήλωσιν καὶ ποιεῖ ἡμᾶς προσεκτικοὺς «τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας (Ῥωμ. ιγ΄ 14), συγχρόνως διακυρύττει ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον» (Τιμ. Α΄ δ΄ 4).

Διαφέρει δὲ ὁ ἁγιασμὸς τῆς ἀναγεννήσεως, ὡς διαφέρει ἡ καθ᾽ ἡμέραν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τῆς εἰς τὸν κόσμον γεννήσεως αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εὐθὺς γεννώμενος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔχει πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς ἀνεπτυγμένα· οὕτως ὁ Χριστιανὸς εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτοῦ ἔχει πάντα τὰ στοιχεῖα ἁγίου ἀνθρώπου, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς ἀνεπτυγμένα. Πᾶς ἀναγεγεννημένος εἶναι τέκνον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πᾶς ἀναγεγεννημένος δὲν εἶναι ἐπ᾽ ἴσης ἡγιασμένος. Ἡ ἀναγέννησις παρέχει ἡμῖν τὴν ἀρχὴν τῆς Πνευματικῆς ζωῆς — εἶναι μέγα καὶ θαυμασιώτατον γεγονὸς — εἶναι ἀνάστασις ἐκ τῶν νεκρῶν· ἀλλ᾽ ὡς τὸ νήπιον δὲν εἶναι ἀνήρ, ἔχει δὲ χρείαν τροφῆς πολλῆς καὶ συνεχοῦς ἐπιβλέψεως καὶ ἀσκήσεως τῶν ζωτικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἕως οὗ γείνῃ ἀνήρ, οὕτω καὶ ὁ Χριστιανὸς εὐθὺς μὲν ὡς ἀνεγεννήθη ἐγένετο μέτοχος θείας ζωῆς, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀναγεννηθεὶς δὲν εἶναι καὶ ἀνὴρ ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ «νήπιον ἐν Χριστῷ».

Ἡ ἀναγέννησις, ὡς ἡ φυσικὴ γέννησις, εἶναι ἔργον στιγμῆς· ἀλλ᾽ ὁ ἁγιασμός, ὡς καὶ ἡ φυσικὴ ζωή, εἶναι ἔργον ὁλοκλήρου τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου.

Β΄) ***Εἶνε δυνατὸς ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου;*** — Ἐὰν ἁγιασμὸς εἶναι ἡ ῥύθμισις τοῦ ὅλου βίου κατὰ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ τις ὅτι εἶναί ποτε τὸ τοιοῦτον κατορθωτόν; Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀναγεγεννημένων Χριστιανῶν εἰσὶν ἕτοιμοι νὰ ἀποκριθῶσιν εἰς τὸ ἐρώτημα ἀρνητικῶς· διότι βλέποντες ἑαυτοὺς συνεχῶς ἁμαρτάνοντας συμπεραίνουσιν ὅτι ἡ ὑποχώρησις ἡμῶν εἰς τὰ ἐν ἡμῖν λείψανα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ ὅτι κατ᾽ ἀκολουθίαν ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου κατὰ τὸν δοθέντα ὁρισμὸν εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ ἀνεκτέλεστον. Ἀλλ᾽ ὅμως ὑπάρχουσιν ἰσχυροὶ λόγοι πείθοντες ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἁγιασμὸςτ οῦ βίου εἶναι πρᾶγμα καθ᾽ ἑαυτὸ δυνατόν.

α΄) Ὁ Ἀπόστολος ῥητῶς διακηρύττει ὅτι «τοῦτο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν» (Θεσσ. Α΄ δ΄ 3)· δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πράγματα ἀδύνατα καὶ ἀνεκτέλεστα.

β΄) Ἐὰν ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου ἦτο ἀδύνατος, θὰ ἦσαν ὅλως ἀνωφελεῖς αἱ παραγγελίαι «ἅγιοι γένεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμι» (Πέτρ. Α΄ α΄ 16), «ἀπορρίψατε καὶ σεῖς ταῦτα πάντα—ὀργήν, θυμόν, κακίαν...» (Κολ. γ΄ 8), «γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ» (Ἐφεσ. ε΄ 1), «περιπατεῖτε κατὰ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν θέλετε ἐκπληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς» (Γαλ. ε΄ 16), καὶ ἄλλαι πάμπολλαι ὅμοιαι· θὰ ἦσαν δὲ ὅλως ἀκατανόητοι αἱ τολμηραὶ διακηρύξεις: «ἡ ἁμαρτία δὲν θέλει σᾶς κυριεύσει» (Ῥωμ ϛ΄ 14), «διὰ νὰ πληρωθῆτε μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ» (Ἐφεσ. γ΄ 19), «ἵνα γείνητε κοινωνοὶ θείας φύσεως ἀποφυγόντες τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσαν διὰ τῆς ἐπιθυμίας διαφθορὰν (Πέτρ. Β΄ α΄ 4).

γ΄) Ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ πέμψαντος τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἦτο «νὰ σώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθ. α΄ 21)· «νὰ λυτρώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας» (Τίτ. β΄ 14)· «νὰ ἐξαγγέλλωσιν οἱ ὑπ᾽ αὐτοῦ λελυτρωμένοι τὰς ἀρετὰς ἐκείνου, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς» (Πέτρ. Α΄ β΄ 9). Πρὸς τοῦτο ἐδημιούργησεν ἐν αὐτοῖς τὴν νέαν φύσιν διὰ τῆς ἀναγεννήσεως—φύσιν ποθοῦσαν τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ὁ Θεὸς τὸν σκομὸν αὐτοῦ τοῦτον νὰ ἀφήσῃ ἀνεκτέλεστον, καὶ νὰ μὴ προνοήσῃ περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ μέσων; Ἀδύνατον.

δ΄) Ἐπὶ τέλους αὐτὸς ὁ Θεὸς διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὅτι «ἡ θεία δύναμις αὐτοῦ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς πάντα τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ ἀρετῆς» (Πέτρ. Β΄ α΄ 3).

Συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ πάντων τούτων ὅτι ὁ ἁγιασμὸς τοῦ βίου εἶναι δυνατὸς καὶ ἐκτελεστός· καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν ζῶμεν τὸν βίον τοῦτον, τὸ σφάλμα δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ὅστις παρεσκεύασε πᾶν τὸ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον, ἀλλ᾽ ἡμῶν, οἵτινες δὲν χρησιμοποιοῦμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρασκευασμένα καὶ ἐξησφαλισμένα μέσα.

(ἀκολουθεῖ) ***Ξ. Π. Μόσχου***

ΠΟΙΚΙΛΑ

—**Ἀναμνήσεις καὶ σκέψεις ἑνὸς Βρεττανοῦ πολεμιστοῦ τοῦ Μεγάλου Πολέμου.** «Πρὸ δέκα ἀκριβῶς ἐτῶν, τὴν 11ην Νοεμβρίου 1918, ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς ἑνδεκάτης πρωϊνῆς ὥρας, τὰ παρατεταγμένα ἐφ' ὅλου τοῦ ἀπεράντου μετώπου τοῦ πολέμου στρατεύματα τῶν ἀντιμαχομένων Δυνάμεων ἐκλονίσθησαν ταυτοχρόνως ὑπὸ κοινοῦ συγκλονισμοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀδιαλείπτων ὁμοβροντιῶν τῶν τηλεβόλων, τοῦ ἀπαισίου συρίγματος τῶν ὀβίδων καὶ τῆς χαλάζης τῶν ἐκρήξεων τῶν πολυβόλων—τῆς τύρβης καὶ βοῆς τῆς ἀλληλοσφαγῆς—ἐπέπεσεν *ἀπότομος σιγὴ*—σιγὴ βαθεῖα, ἐπιβλητική, τελεία—ἡ σιγὴ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου, ***τῆς Ἀνακωχῆς***. Μετὰ τὴν πρώτην ἔκπληξιν στεναγμὸς ἀνακουφίσεως, εὐγνωμοσύνης καὶ χαρᾶς κατέλαβε κάθε ψυχήν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἦτο στιγμιαία. Εὐθὺς τὴν διεδέχθη εἰς πόνος ὀξύς, ἡ ἀνάμνησις τῶν πεσόντων. Ἡ σκέψις ὅλων ἐπέταξε πρὸς τοὺς ἀπόντας συντρόφους, οἱ ὁποῖοι μαζῆ μας εἶχον ἐκκινήσει πρὸς τὸ καθῆκον μὲ θάρρος καὶ ἐλπίδα καὶ οἱ ὁποῖοι *γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι*, ἔλειπον τώρα ἀπὸ τὴν χαράν μας. Εἰς τὴν μνήμην τούτων στέκομεν σιωπηλῶς προσηλωμένοι ἐπί τινα λεπτά, κατὰ τὴν ἐτησίαν ἀνάμνησιν τῆς Ἀνακωχῆς, σκοπὸς τῆς ὁποίας σιωπῆς δὲν εἶναι μόνον ἡ τιμὴ πρὸς τὴν μνήμην ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ παραδείγματός των ἔμπνευσις πρὸς αὐτοθυσίαν, ἀπέναντι παντὸς ὑψηλοῦ καθήκοντος».

— **Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας** κ. Στάνλεϋ Μπάλδουϊν ὁμιλῶν ἐσχάτως περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς μέσου ἀναπλάσεως τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις δύναται ἢ θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ γνωρίσῃ, πῶς ἡ Βίβλος ἐκείνη, εἰς ὅλην τὴν κυκλοφορίαν της ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Πόσας μυριάδας ψυχῶν ἠλέκτρισε, προκαλέσασα νέας ἀντιλήψεις τῆς ζωῆς, τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως, νέαν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν καὶ νέαν πίστιν. Εἶνε κεκρυμμένη ἡ ἐπίδρασις αὕτη, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ ἐπιλάμψῃ τὸ φῶς αὐτῆς ἐπὶ ἐκλεκτῶν τινων ψυχῶν ἐπιδεικτικῶν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, ὁπόταν ἀναφλέγεται πῦρ, μεταδίδον τὴν φλόγα καὶ θερμότητα καὶ εἰς ἄλλας ψυχάς· τότε δὲ ἐκρήγνυνται αἱ πνευματικαὶ ἐκεῖναι ἀναζωπυρήσεις τῆς θρησκείας, αἵτινες κατὰ καιροὺς ἐξέπληξαν τὸν κόσμον καὶ ἐζωογόνησαν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν ἀνθρωπότητα. Αἱ τοιαῦται ἀναζωπυρήσεις θὰ συμβῶσι καὶ πάλιν, τοῦτο εἶναι τόσον βέβαιον, ὅσον ὅτι εὑρισκόμεθα ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης.

Τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς μας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διάγομεν ὡς ἐν ὁμίχλῃ· τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς τὸν διεξάγομεν ὑπὸ τὸ λυκόφως, παλαίοντες τυφλῶς πρὸς ἀλλήλους, ἐνῷ εἴμεθα ἀδελφοί, χωρὶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ φῶς ἐκεῖνο, τὸ δυνάμενον νὰ διαλύσῃ τὴν ὁμίχλην καὶ νὰ φωτίσῃ τὸ λυκόφως.

Δὲν λέγω ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐπὶ θύραις. Δυνατὸν νὰ ἀπέχωμεν αὐτῆς πολὺ ἔτι, ἀλλὰ τοῦτο λέγω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἐὰν δὲν ἤμην πεπεισμένος ὅτι ἕκαστος

ἡμῶν, τῶν κρατούντων τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ ἀναγνωριζόντων τὸ αὐτὸ Ἰδεῶδες, οἱονδήποτε καὶ ἂν ἦναι, ἐργάζεται μὲ τὴν πεποίθησιν καὶ ἐλπίδα ὅτι ἡμέραν τινὰ—ἔστω καὶ μετὰ ἓν ἑκατομμύριον ἐτῶν—ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης –ἐὰν, λέγω, δὲν ἐπίστευον τοῦτο, δὲν θὰ εἶχον ἐλπίδα, δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐργασθῶ καὶ δηλῶ ὅτι θὰ παρέδιδα τὴν θέσιν μου ἀπὸ τοῦδε εἰς οἷόν δηποτε καὶ ἂν ἤθελε νὰ τὴν δεχθῇ».

— **Ὁ κοινὸς νοῦς** δὲν εἶναι μία ἀφῃρημένη διανοητικὴ ἰδιότης ἢ δύναμις. Εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἰσορροπία μεταξὺ ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τῶν διανοητικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν. Ὁ ἄνθρωπος ὅστις εἶναι δοῦλος καὶ θῦμα τῶν παθῶν του, ὁ ἀκολουθῶν τὰς σκολιὰς ὁδοὺς τῆς ἀπάτης καὶ τῆς καταχρήσεως εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σχέσεις του, ἴσως ἔχει μεγαλοφυΐαν τινά, σπανίως ὅμως ἀκολουθεῖ τὰς ὑποδείξεις τοῦ κοινοῦ νοὸς εἰς τὰς διαφόρους σχέσεις τῆς ζωῆς του. Διότι ὁ κοινὸς νοῦς εἶναι τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ὀρθῆς σκέψεως καὶ ἑπομένως τῆς ὀρθῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων, διαφέρει δὲ τόσον τῆς ἰδιοφυοῦς συνέσεως τοῦ διπλωμάτου καὶ τοῦ δικηγόρου, ὅσον διαφέρει ἡ Σωκράτειος φιλοσοφία τῆς ρητορικῆς τοῦ Γοργία.

— Κατὰ τὸν Κομφούκιον, ἡ ἐπίτευξις τῆς παγκοσμίου εὐημερίας καὶ εὐδαιμονίας ἀκολουθεῖ τὸν ἑπόμενον εἱρμὸν ἰδεῶν: Ἡ ὑψίστη εὐημερία τοῦ κόσμου εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁρμονικῆς διευθετήσεως τῶν ἀφορώντων τὸ Κράτος, ἀλλ' αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐναρμόνισιν τῶν οἰκογενειακῶν συμφερόντων, καὶ αὕτη πάλιν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴν διευθέτησιν τῶν δυνάμεων τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς. Αὕτη πάλιν ἀπαιτεῖ εἰλικρίνειαν σκέψεως καὶ γνώσεως.

Διότι, ὅταν ἡ ἀπόκτησις τῆς γνώσεως ἦναι εἰλικρινής, θὰ ἦναι εἰλικρινὴς καὶ ἡ σκέψις, οὕτως ὥστε τὸ ἄτομον ἀναπτύσσεται ὀρθῶς. Τότε καὶ ἡ οἰκογένεια θὰ ἦναι ὁποία πρέπει νὰ ἦναι, ἑπομένως θὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ τὸ Κράτος. Ὅταν δὲ ὅλα τὰ Κράτη ἀκολουθοῦν τὸν αὐτὸν δρόμον, τότε καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος θὰ ζῇ ἐν συμπνοίᾳ καὶ εὐημερίᾳ καὶ εὐδαιμονίᾳ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ἐπερατώθη ἡ ἀνατύπωσις τῆς «**Πορείας τοῦ Χριστιανοῦ Ἀποδημητοῦ**» τοῦ Βουνιάνου (Μέρος Α΄) εἰς κομψὸν τεῦχος ἐκ 204 σελίδων μετὰ 5 ὡραίων ἐγχρώμων εἰκόνων. Πωλεῖται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς». *Τιμᾶται δρχ. 17.* Προσεχῶς θὰ ἐκδοθῇ καὶ τὸ Β΄ Μέρος, ἤτοι ἡ «**Χριστιανὴ Ἀποδημήτρια**», ἐπίσης μὲ ἐγχρώμους εἰκόνας.